

DE TASJESDIEF

LESSEN UIT EEN TRAGEDIE

AMSTERDAM CENTRUM VOOR CONFLICT STUDIES

NANKE VERLOO

BIJDRAGEN Dr. Sara Cobb (George Mason University), Prof. Dr. John Forester (Cornell University), Dr. Anja van Heelsum (Universiteit van Amsterdam), Dr. David Laws (Universiteit van Amsterdam), Dr. Kimberley Leary (Harvard Medical School), Dr. Martin Verbeet (Gemeente Amsterdam), Drs. Nanke Verloo (Universiteit van Amsterdam)

Amsterdam Centrum voor Conflict Studies

Tekst: Nanke Verloo

Omslag illustratie: Marlies van der Wel (www.marliesvanderwel.nl)

ISBN: 978-90-817608-1-2

Dit onderzoeksprogramma wordt medegefinancierd door Nicis Instituut Den Haag, programma Kennis voor Krachtige Steden, Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, en het Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR). Wij danken alle medewerkers en stagiaires van het Project Buurten, Spanningen en Conflicten voor hun inzet en bijdrage aan de totstandkoming van deze editie.

DE TASJESDIEF

LESSEN UIT

EEN TRAGEDIE

Amsterdam Centrum voor Conflict Studies
Buurten, Spanningen en Conflicten¹. *Casus editie, nummer 1*, De Tasjesdief

Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, oktober 2011.

6	VOORWOORD DOOR MARTIN VERBEET
9	INTRODUCTIE
12	CASE BESCHRIJVING: ‘DE DOOD VAN DE TASJESDIEF’
	ERKENNING
	OVERZICHT VAN DE CASE
	HET INCIDENT
	HET OVERLEG
	DE BETEKENIS VAN DE TOCHT
27	ANALYSE
	DE CONTEXT WAARIN HET INCIDENT BEGREPEN MOET WORDEN
	VERHALEN, FRAMES EN LIMINALITEIT
	GEMISTE KANSEN
	- <i>IN DE BIJEENKOMST</i>
	- <i>IN DE PUBLIEK RUIMTE</i>
	- <i>TIJDENS DE TOCHT</i>
	- <i>IN DE LEIDERSCHAPSROL</i>

39	APPENDIX I
	AMSTERDAM'S POLICY REACTION IN A CONTEXT OF TURMOIL WITH MOROCCAN YOUNGSTERS AND MUSLIM RADICALIZATION
42	APPENDIX II
	RELATING ACTION AND MEMORY: STORIES, RISKS, & OPPORTUNITY IN A MOMENT OF CRISIS
48	APPENDIX III
	WITNESSING SUFFERING: THE ROLE OF PUBLIC OFFICIALS
53	APPENDIX IV
	TRAGEDY AND MISSED OPPORTUNITIES IN PUBLIC LIFE
57	APPENDIX V
	WALKING IN GRIEF TO WALK TOGETHER
60	BIBLIOGRAFIE

VOORWOORD

MARTIN VERBEET

Het is voor mij zowel een eervolle als enigszins twijfelachtige eer om gevraagd te worden een voorwoord te voegen bij het geschrift 'De (dood van de) Tasjesdief'. Want in dit boekje wordt mede mijn handelen in tijden van crises tegen het licht gehouden. Echter gezien het resultaat wil ik met plezier de redacteuren én voor deze uitnodiging bedanken én voor de geleverde kritische prestaties prijzen.

Laat ik het toelichten. In de periode waarin deze zaak speelde, was ik stadsdeelvoorzitter van Oost-Watergraafsmeer (voor toekomstige generaties een gekozen wijkburgemeester) en dus verantwoordelijk voor het wel en wee van zo'n 60.000 Amsterdammers in Oost. Naar aanleiding van een verzoek van de Academie om voor hun 'Conflictstudies' voorbeelden aan te dragen, stelde ik deze heftige zaak voor. Vervolgens hebben we zowel van de bestuurlijke zijde als vanuit de Academie met genoegen samengewerkt. Het heeft geleid tot de nu voorliggende beschrijving en analyse van een van de ingewikkeldste conflicten die in de stad in het afgelopen decennium gespeeld hebben. Het is een goede ontwikkeling de academie betrokken te zien bij het onderzoeken van recente publieke conflicten. De aanbevelingen die daaruit voortkomen, leiden ongetwijfeld tot verbetering van de bestuurlijke reacties op kleine en grote maatschappelijke conflicten in de openbare ruimte.

Want het is natuurlijk de kerntaak van een verantwoordelijke overheid om veiligheid voor alle burgers te garanderen en te handhaven. Veiligheid voor lijf en leden. Juist daarop moet de burgemeester zijn rol bij uitstek toesnijden. En dan rijst de vraag, of alle bestuurders van dienst met zijn ambtelijke staf daarvoor altijd zo optimaal voorbereid zijn.

Toen op 17 januari 2005 in de vooravond het treurige geval van de 'de Tasjesdief' op de hoek van Linnaeusstraat en Derde Oosterparkstraat zich afspeelde, was ik nog geen jaar in die rol van hoeder van de veiligheid in Oost. De zaak speelde zich ook nog eens af op precies die plek waar nog geen drie maanden daarvoor, 2 november 2004, de afschuwelijke moord op Theo van Gogh zich voltrok. Twee gebeurtenissen die zich niet alleen op dezelfde plek voor mijn stadsdeelhuis, vrijwel voor mijn ogen, afspeelden. Zaken die ook met elkaar verbon-

den moeten worden. U zult later vaststellen dat er in beide conflicten gemeenschappelijke maatschappelijke factoren en actoren mee spelen, zoals het heersende anti-sociale gedrag van een stevig deel van de buurtjongeren, veelal, maar niet uitsluitend, van Marokkaans-Nederlandse origine. Welke oorzaak we daarvoor ook maar accepteren.

Hoe werkt die crisesbeheersing vanuit het stadsbestuur, wie heeft de touwtjes in handen? Vanaf het moment dat ik met de burgemeester van Amsterdam, in dit geval burgemeester Job Cohen, vastgesteld heb dat het een grootstedelijk conflict betreft, speelt de stadsdeelvoorzitter nog maar een voorname bijrol in de crises-aanpak die door de burgemeester verder gestuurd wordt. Echter de aanloop tot dat moment ligt nog bij de lokale 'burgemeester'. En die bijrollen zijn vaak bepalend voor de uitkomst en de kwaliteit van de oplossing van conflicten, zou ik willen betogen.

In ons geval in Oost konden we als stadsdeel een stevig netwerk van betrokken buurtorganisaties leveren om het conflict dat uit deze drama's voortvloeyde, beheersbaar en bespeelbaar te maken. Dat vitale netwerk van culturele en maatschappelijke (ook deels religieuze) organisaties is met de overheid, hier de stadsdeelorganisatie, verbonden en soms zelfs verweven. In conflictsituaties, die in een bontgekleurd stadsdeel, zoals Amsterdam Oost, zich ruimschoots voordoen, is dat een groot voordeel om in contact met opinieleiders te blijven en gezamenlijk te kunnen optreden. Daarvoor moet je elkaar wel willen en kunnen overtuigen en vertrouwen, zelfs als dat ingaat tegen de eerste reacties en emoties binnen de meest betrokken bevolkingsgroepen, zoals dat hier de Marokkaans-Amsterdamse bevolking betreft die bij beide tragedies in het brandpunt kwam te staan.

De politieke bestuurder staat er niet alleen voor. Een team van verstandige veiligheidsadviseurs, communicatiemannen en vrouwen, en vooral politie- en justitiemensen voegen zich bij hem/haar. De persoonlijke achtergrond is niet erg van belang. Pas in de nazit van het conflict ben je geneigd te duiden al naar gelang je eigen levenservaring. De mijne, bioloog met 25 jaar research ervaring, geeft in ieder geval het voordeel dat ik een getrainde reductionist ben en alles in kleinere onderdelen zal uitsplitsen. Het holistische inzicht kan je, wanneer de emoties oplopen, maar met mate gebruiken, puur om je eigen functioneren optimaal te houden.

Toekomstige bestuurders, hun adviseurs en uitvoerders kunnen veel leren van deze deskundige en doorwrochte studies van de studenten en onderzoekers die dit geschrift samenstelden. Omgekeerd is men nooit uitgestudeerd en dan is het goed als de beschrijving volledig en beproefd is. De kwaliteit van het openbare bestuur kan zeker verbeterd worden en deze studie draagt daaraan bij. Lees, analyseer mee en bediscussieer de conclusies en aanbevelingen; lessen worden geleerd. Als de wetenschap de kans krijgt, kan de overheid zijn kerntaak in bescherming van lijf en have beter vervullen.

Leve de democratische rechtstaat!

Martin Verbeet

INTRODUCTIE

In deze editie zal u kennis maken met de meest tragische casus in ons onderzoeksproject. Ons onderzoeksproject richt zich op het begrijpen van conflicten in buurten in de G4. Wij zien deze conflicten als episodes waarin gereflecteerd kan worden op het handelen van beleidsmakers en de interacties tussen bestuur en bewoners in de buurt. Wij werken vanuit het axioma dat conflicten kunnen worden gezien als kansen, momenten waarin relaties en besluitvormingsprocessen verbeterd kunnen worden. ‘De Tasjesdief’, zoals we deze case zijn gaan noemen, ligt ons nauw aan het hart. Het is de eerste van een reeks van twaalf casussen die op de door ons ontwikkelde manier is onderzocht en geanalyseerd. Voor u ligt het resultaat hiervan.

De Tasjesdief geeft inzicht in verschillende politieke debatten. Ten eerste natuurlijk het steeds harder wordende debat over migratie en de multiculturele samenleving. Ten tweede is deze casus een middel om inzicht te verkrijgen in de relaties tussen publiek – privaat, meerderheid – minderheden, beleidsmaker – burger.

9

De tasjesdief wordt regelmatig in één adem genoemd met de moord op Theo van Gogh, niet alleen vanwege de overeenkomst in locatie maar ook omdat media en publieke persoonlijkheden de ironie van het tragische incident weten te forceren in een versie waarin het neer komt op dezelfde contradictie; niet geïntegreerde Marokkanen versus het tolerante Nederland. Het incident met de Tasjesdief heeft in de afgelopen jaren op verschillende momenten opnieuw betekenis gekregen. Bijvoorbeeld in 2008, tijdens een interview op Radio 1 met Prem Radhakishun. Hij zei over zijn ervaringen en de onveiligheid op straat; ‘Een tasjesdief die wordt doodgereden. Ik vind het inmiddels perfect. Maar dat wil ik niet. Ik wil van alle mensen blijven houden. Maar ik wil ook gewoon met de trein en de tram kunnen’ (De *Telegraaf*, 3 november 2008). Ook recentelijk werd het incident aangehaald, in een artikel in De *Telegraaf* waarin de journalist zich boos maakt over ‘de lijst van politionele missers’. Hierin verwijt hij de politie het slachtoffer (de chauffeur van de auto die de tasjesdief aanreed) ‘als een zware misdadiger te hebben behandeld’ (De *Telegraaf*, 15 november 2011). Het incident wordt dus door verschillende mensen ‘geïndexeerd’ zoals wij dat noemen, mensen koppelen nieuwe gebeurtenissen aan eer-

dere incidenten en herinneringen om het zo betekenis te geven in het publieke debat. Hierover later meer.

Ook in Den Haag is het vraagstuk over 'het recht in eigen hand nemen' een actueel onderwerp. Het kabinet Rutte heeft per 1 januari 2011 als nieuwe regel gesteld dat; 'Mensen die zichzelf verdedigen tegen een overvaller of inbreker daarvoor in principe niet meer worden aangehouden' (Website rijks-overheid.nl, 13 november 2010). Hiermee krijgt het debat een nieuwe wending.

Wij hebben echter niet de ambitie iets te zeggen over 'het recht in eigen hand nemen' of de al dan niet geïntegreerde status van de Marokkaanse gemeenschap in Amsterdam Oost. Wij gebruiken dit incident als een luik, een venster waardoor we naar de buurt kijken, het incident brengt ons naar een plek, naar een gebeurtenis, naar een aantal personages. Dit luik opent een wereld waarin wij de vreemdelingen zijn, en ons mee laten nemen in de belevingen van anderen. Het pijnlijke incident opent het luik voor ons en voert ons vervolgens mee naar gebeurtenissen die ons iets vertellen over de buurt, de verhoudingen, het bestuur, de politieke structuur, de spanningen tussen groepen, en uiteindelijk over Nederland.

10

Door conflict te zien als een luik, een moment waarop onderliggende spanningen en verhoudingen aan het licht komen, is conflict niet per definitie negatief. Een conflict creëert een moment waarop alle relaties en vooraf vaststaande oordelen wankel worden. Niets staat meer vast en alles moet opnieuw worden gerangschikt. Dit vraagt om reflectie, dit vraagt om het betrekken van iedereen die zich verbonden voelt aan het onderwerp. Een conflict is daarom voor ons een moment van kansen, kansen voor inzicht en reflectie, en kansen voor transformatie en verandering.

De analyse van de gebeurtenissen die volgden op het incident geven een inzicht in het handelsrepertoire van de lokale overheid in een crisis situatie wat vraagt om handelingen op korte termijn. De situatie die ontstond na aanleiding van de dood van de jongen was bedreigend. Beleidsmakers konden de ontvlambaarheid van de situatie moeilijk voorspellen en door de vele media berichten werden de spanningen in Amsterdam door heel Nederland gevolgd. Dit soort situaties creëert volatilititeit waar beleidsmakers en politici op creatieve maar ook daadkrachtige wijze mee moeten omgaan. Nadat Amsterdam

Oost in de spotlight had gestaan door de brute moord op Theo van Gogh, was er nu weer iets gebeurd waardoor het debat werd opgelaaaid. In die onzekere context moesten beleidsmakers handelen.

Handelen in de zin van manoeuvreren, tussen hun goede relaties met migrantenorganisaties die vroegen om ruimte voor protest en aan de andere kant de vraag van publieke personen zoals Wilders en Verdonk die vroegen om ‘daadkrachtige maatregelen’ en een eind aan ‘slappe politiek’. Hoe is het lokale bestuur omgegaan met deze situatie? Hoe hebben zij zowel het nationale debat als de gemoederen in de buurt bereikt en gesust? En wat waren de kansen voor een verbetering van de relaties in de buurt? Wij hopen met deze eerste casus editie antwoord te geven op die vragen en beleidsmakers te inspireren hun handelsrepertoire te heroverwegen.

CASE BESCHRIJVING: ‘DE DOOD VAN DE TASJESDIEF.’

ERKENNING¹ Ten eerste willen wij alle betrokkenen bedanken die het mogelijk hebben gemaakt deze casus te omschrijven. Dankzij de tijd die mensen hebben genomen om met ons hun verhalen te delen hebben wij deze case kunnen onderzoeken. Onze beschrijving is gebaseerd op interviews met ambtenaren van Stadsdeel Oost-Watergraafsmeer in Amsterdam, het stadsdeel waar de casus zich af speelt, interviews met afgevaardigden van de Marokkaanse gemeenschap in deze buurt, en reflectie bijeenkomsten met beide groepen. Op advies van derden hebben wij besloten de familie van de overleden jongen niet te benaderen om hen niet opnieuw met deze traumatische ervaring te confronteren.

OVERZICHT VAN DE CASE Deze casusbeschrijving geeft een overzicht van de gebeurtenissen rondom een lokaal incident in Amsterdam Oost-Watergraafsmeer in januari 2005.

12

HET INCIDENT Rond 19.00 uur op maandag 17 januari 2005 probeerden twee jonge mannen op een scooter een vrouw in een auto te beroven van haar tas. De eigenaresse van de auto reageerde hierop door haar auto in z'n achteruit te zetten en de jongens te volgen. Vervolgens werd de scooter klemgereden tussen een boom en de auto. Eén van de jongens rende weg, de ander overleed ter plekke. De straat waarin het incident plaats vond is tegenover het stadsdeelkantoor. Het is een rustige straat die uitkomt op de plek waar een paar maanden daarvoor Theo van Gogh werd vermoord. De boom waar de jongen overleed is een jonge boom die de stoep van de straat afscheidt. De stoep is smal en grenst direct aan particuliere woningen.

De brandweer arriveerde als eerste op de plaats van het inci-

1 De eerste interviews voor deze casus zijn gedaan in de context van een onderzoeksstage door Nanke Verloof en Nikki de Zwaan. Bij deze wil ik Nikki bedanken voor de goede samenwerking tijdens onze stage bij het Amsterdam Centrum voor Conflict Studies.

dent. De politie zette daarop de straat af. De vrouwelijke chauffeur van de auto werd gearresteerd en meegenomen naar het bureau. Binnen een uur arriveerde de media. Niet lang daarna arriveerde de buurtcoördinator van de politie. Ondertussen werd het steeds drukker met mensen die het incident trachtten te aanschouwen. Het publiek bestond uit buurtgenoten, maar ook vrienden en familieleden van het slachtoffer werden opgetrommeld. Een observant beschreef de situatie als verwarrend;

Ten eerste waren er veel emoties omdat er iemand was aangereden door een auto, en die persoon was overleden. Maar ten tweede werd het verhaal vervolgd door een verhaal van een tasje-roof. Je begrijpt dat het daardoor nog verwarrender wordt. Wat moeten we met dat verhaal? Ik denk dat verwarring het beste woord is (Interview lokale ambtenaar 2007).

Het nieuws verspreidde zich snel door de buurt. Ook binnen de Marokkaanse gemeenschap ging het nieuws als een lopend vuurtje. De organisatie van buurtvaders, een organisatie die in samenwerking met de moskee overzicht houdt in de buurt en jongeren aanspreekt op onbehoorlijk gedrag, werd ingelicht en arriveerde meteen op de plaats van het incident. In stadsdeel Oost-Watergraafsmeer bestaat er een actief netwerk van verschillende organisaties, waaronder migrantenorganisaties, waarmee het stadsdeel samenwerkt en controle in de buurt houdt. Dit netwerk werd meteen ingelicht door het stadsdeel, hierdoor werd het mogelijk om op de hoogte te blijven van de verschillende sentimenten en emoties in de buurt en mensen binnen de Marokkaanse gemeenschap².

De plaats van het incident werd al snel een plek om te rouwen. Vrienden en familie brachten bloemen en kaarsen naar de boom waar de jongen was overleden. Ter plekke ontstonden er discussies tussen omstanders over wat er was gebeurd. Deze discussies centreerden zich rondom twee

2 De term 'Marokkaanse gemeenschap' gebruiken wij hier om een groep mensen aan te duiden die rondom dit incident actief was in Amsterdam-Oost. Hiermee bedoelen wij niet te zeggen dat dit een homogene groep is. Er zijn een aantal betrokken vooraanstaande mannen en jongeren geïnterviewd die deze groep in deze casusbeschrijving representeren.

feiten: dat de jonge man een Marokkaanse jongen was en dat hij een tas had gestolen alvorens hij werd aangereiden. Deze feiten werden op verschillende manieren gekoppeld aan eerdere ervaringen van omstanders. Er ontstonden verschillende omschrijvingen van wat er was gebeurd. Veel directe reacties benadrukten het feit dat het hier gaat om geweld tegen een lid van de Marokkaanse gemeenschap. Hier werd de nadruk gelegd op de dood van de jongen en het feit dat hij Marokkaans is. Er wordt gerefereerd aan gevoelens van discriminatie en marginalisatie. Anderen benadrukten het feit dat het ging om een diefstal en dat hierop werd gereageerd door de chauffeuse. In deze benadering was het referentiekader een gevoel van onveiligheid op straat in de buurt.

Sommige belangrijke figuren uit de Marokkaanse gemeenschap beargumenteerden dat de jongen expres was doodgereden, dat er een Marokkaan was doodgereden. Vooral vrienden van de jongen zeiden dat soort dingen (Interview lokale ambtenaar 2007).

Vermoord, schreeuwen Marokkaanse jongeren bij de afzetting in de Derde Oosterparkstraat. Als een hond is hun vriend afgeemaakt door die vrouw in auto. Per ongeluk doodgereden, zegt een autochtone ooggetuige. Omdat ze in paniek raakte toen de jongen haar vanaf zijn scooter wilde overvallen (de Volkskrant, 18 januari 2005).

Er was een kleine groep in de omgeving van de jongen die vonden dat ze oneerlijk werden behandeld. Maar anderen, ook mensen die de jongen kenden, vonden dat hij zelf de oorzaak van zijn dood was, dat het actie – reactie was (Interview lokale ambtenaar 2007).

De jongens zeggen dat de bestuurder twee keer over Ali is heen-gereden. En dan weet ik wel wat zwaarder gaat wegen bij de rechter, zegt een Marokkaanse jongen, maar het kan niet wat ze heeft gedaan. Vast houden en hulp inroepen, dat kan. Maar je gaat niet iemand vermoorden vanwege een tasjesroof (Het Parool, 18 januari 2005).

Op dinsdag bleef de plaats van het incident een plek om te rouwen. De plaats trok veel media-aandacht. Veel Marokkaanse jongeren waren aanwezig, ouderen brachten bloemen. In bijna alle landelijke kranten kwam het incident op de voorpagina, en werden de spanningen tussen de groepen

‘eigen schuld’ en ‘moord’ duidelijk en zelfs versterkt.

De politie noemt het een tragisch ongeval maar de Marokkaanse gemeenschap in Amsterdam Oost spreekt van moord. Het straatrovertje is regelrecht de dood ingejaagd. Ali el B., dode dief of moordslachtoffer? Een buurtbewoner zegt dat de automobiliste het vrijwel zeker per ongeluk deed (De Telegraaf, 19 januari 2005).

Jaap Smit, directeur van Slachtofferhulp Nederland zegt in Het Parool; ‘Op zich is het een normale reactie op een overval dat men verstijfd is van angst, of meteen in actie komt. In het geval van deze mevrouw was het kennelijk het laatste’ (Het Parool, 19 januari 2005).

Diezelfde dinsdag werd ook gekenmerkt door het eerste overleg dat plaats vond tussen de stadsdeelvoorzitter en verschillende ambtenaren. Deze ambtenaren zijn verantwoordelijk voor de manier waarop er met dergelijke incidenten wordt omgegaan. Dit waren de veiligheidscoördinator, de coördinator van integratie en emancipatie en de woordvoerder van de politie. Hun eerste reactie was om het netwerk van verschillende organisaties in te schakelen. Zij maakten zich zorgen over onderliggende spanningen tussen burgers die duidelijk werden na de moord op Theo van Gogh en die opnieuw aan de orde kwamen in dit incident. De fysieke en emotionele overeenkomsten tussen dit incident en de dood van de cineast, op een afstand van nog geen tweehonderd meter en de spontane herdenkingsplek op straat zorgt ervoor dat de tasjesdief niet alleen als een tragisch incident in Amsterdam Oost kan worden gezien. Het tragische incident werd direct geïndexeerd naar de ervaringen rondom de dood van Van Gogh en werden hiermee een verhaal van falend integratie beleid in de bredere nationale context.

De zorgen van lokale beleidsmakers werden gelegitimeerd door verschillende mediaberichten die benadrukten hoe ontvlambaar de situatie was in Amsterdam Oost-Watergraafsmeer. de *Volkskrant* citeerde verschillende buurtbewoners. Sommigen plaatsten het incident binnen een context van criminaliteit en geweld.

Door die Marokkanen met hun scooters loop je hier rond met je hart in je keel. Nou, dan kan je wachten tot het moment waarop iemand zegt 'nu pik ik het niet langer!' (de Volkskrant, 18 januari 2005).

De Marokkaanse jongeren die werden geciteerd zagen de aanrijding als opzettelijk.

Dit is racisme. Die vrouw achtervolgde hem totdat ze hem te pakken had, zegt Omar. Die vrouw en haar familie zullen hiervoor branden, sist Mohammed (de Volkskrant, 18 januari 2005).

Een andere buurtbewoner zei:

We zijn aardig gewend aan dingen hier. Inbraken, roven, maar als we elkaar beginnen af te maken... (de Volkskrant, 18 januari 2005).

Door de hoeveelheid media-aandacht en de geïndexeerde betekenis, veranderde het incident in een nationaal debat. Iedereen leek een mening over het incident te ventileren, ook nationale politici spraken hun mening uit. De *Telegraaf* kopte op 21 januari met, 'Verdonk: van moord is hier geen sprake' (De *Telegraaf*, 21 januari 2005). Kamerlid Wilders gaat een stuk verder.

'Schandelijk, de wereld op zijn kop!' Hij vindt het onbegrijpelijk en ongepast dat deze vrouw in het nauw nu vervolgd wordt (De Telegraaf, 21 januari 2005).

De media aandacht werd nog groter door het onverwachte bezoek van rapper Ali B, een jonge bekende Nederlander van Marokkaanse afkomst. Al deze aandacht zorgde ervoor dat er grote druk werd uitgeoefend op het stadsdeel en de manier waarop zij met dit incident om sprongen.

In de loop van de dag werd het rouwen op de plaats van het incident voortgezet.

Er waren verschillende Marokkaanse ouderen aanwezig. Het leek alsof de jongeren besloten om een probleem hiervan te maken (Interview stadsdeelvoorzitter 2007).

Binnen al deze commotie besloten de familie en vrienden van

de jongen een protestmars te houden van centraal station tot aan de plaats van het incident. Pamfletten werden rond gedeeld om mensen uit te nodigen deel te nemen aan deze tocht die op vrijdag zou worden gehouden.

Ze kondigden een protestmars aan op pamfletten in de Albert Heijn. Ik denk dat de meiden die daar werken dat hadden opgehangen. Toen begonnen mensen nogal nerveus te worden. En de gedachte was, wie komen daar wel niet allemaal op af? Als half Amsterdam-West, al die jongeren en Amsterdam Oost-Watergraafsmeer daarop afkomen, voordat je het weet heb je een soort...nou je ziet het met voetbal op het Leidseplein, dat zijn een heleboel mensen (Interview lokale ambtenaar 2007).

Politici en ambtenaren reageerden meteen op deze oproep tot een protestmars. Na de moord op Theo van Gogh heeft het stadsdeel veel aandacht besteed aan het versterken van de banden tussen verschillende bevolkingsgroepen in Amsterdam Oost-Watergraafsmeer. Dit incident vroeg om snel en adequaat handelen vanuit het stadsdeel, en dit was mogelijk doordat er een goed netwerk bestond van betrokken organisaties. Een protestmars zou de emoties en spanningen aanwakkeren, dat zou kunnen leiden tot escalatie.

Zeker bij de broers en de zussen van Ali, was er meteen al behoefte om iets op te gaan zetten. Een soort van 'witte tocht' of 'schandetocht' waar je vanuit de perssignalen al kon opmaken dat dat door een groot deel van het publiek anders geïnterpreteerd zou worden. Dat werd toen door Job Cohen gezegd, ik geloof dat ik dat ook zelf heb gezegd, dat je wel het startpunt van die actie in de gaten moet houden, namelijk de diefstal van die tas van die mevrouw, waarop het slachtoffer, of althans, slachtoffer/dader, reageert met 'ik pik dat niet', zo komt dat over (Interview stadsdeelvoorzitter 2007).

Op woensdagmorgen was er opnieuw commotie op de plaats van het incident. De bloemen, kaarten en kaarsen die familie en vrienden hadden achtergelaten, waren weggehaald. De reinigingsdienst had ze opgeruimd toen de kapotte paaltjes werden vervangen. Dit is een groot contrast met de herdenkingsplek voor Theo van Gogh wat maanden heeft gestaan op een locatie die veel drukker is dan deze rustige straat. Deze 'routine' actie werd meegenomen in de verschillende perspectieven op het incident. De gemeente zag deze actie als het

balanceren tussen veiligheidsoverwegingen en een publieke plek creëren waar men kon rouwen.

Er waren wat paaltjes recht gezet. Die plek is misschien prachtig voor jullie als een soort monument maar er zitten daar wel tegenover 200 kleine kindjes op een basisschool. Dus je moet continu belangen afwegen, continu keuzes maken. En dan maak ik die keuze, dan wil ik dat er netjes opgeruimd wordt. Dat is niet om iets te verdoezelen maar er zitten daar 200 kinderen op een school die nog geen twee, drie maanden daarvoor continu te maken kregen met emoties op de plek van Theo van Gogh. Dat heeft er wel gezorgd dat je er heel scherp moest zijn (Interview woordvoerder politie 2007).

In de ogen van anderen was deze actie het bewijs van de aard van dit incident.

Het was moord met voorbedachten rade, en nu de paaltjes weg waren kon niemand dat meer bewijzen (de Volkskrant, 19 januari 2005).

18

Op woensdagmiddag vond een tweede gesprek plaats in het stadsdeelkantoor. De eerder genoemde ambtenaren namen deel aan de vergadering en ook de burgemeester was aanwezig. Er werd gediscussieerd over de aankomende tocht. Welke effecten zou het teweeg kunnen brengen? Daarnaast werden verschillende perspectieven over de betekenis van de tocht besproken. Wat zou het betekenen als de tocht als een 'stille tocht' werd benaderd? De lengte van de tocht was een andere reden tot zorg. De discussie werd gekenmerkt door de zorg dat een lange tocht een escalatie zou kunnen veroorzaken. Ook werd er gediscussieerd over het risico dat de tocht zou kunnen worden opgevat als een provocatie van Marokkaanse zijde.

Wij waren niet voor een protestmars of 'stille tocht' vanaf centraal station. We dachten dat het een slecht plan was aangezien de spanningen die er op dat moment heersten. Het zou kunnen worden opgevat als een provocatie van de Marokkaanse gemeenschap. Het zou dan namelijk gaan om zinloos geweld tegen de jongen in kwestie, en dus om een ontkenning van het feit dat het begon met een tasjesroof (Interview lokale ambtenaar 2007).

Wat voor soort mensen zou deze tocht aantrekken? Dan denk je na over verschillende scenario's. Wat als iemand een raam breekt of een bushokje sloopt? Voordat je het weet zit de ME er bovenop en eindigt het in een chaos en nog meer geweld (Interview lokale ambtenaar 2007).

De aankondiging dat er vandaag een stille tocht zou worden gehouden voor de tasjesdief heeft de gemoederen alleen nog maar verder verhit. Tientallen woedende mensen namen gisteren contact met deze krant op om hun ongenoegen te uiten (De Telegraaf, 21 januari 2005).

In deze vergadering werd besloten dat er op donderdag overleg zou plaatsvinden met de verschillende betrokken partijen. Dit overleg was er op gericht om een andere manier te vinden voor de tocht. Een tocht waarin de jongeren wel de kans hadden uiting te geven aan hun gevoelens, maar waarin de spanningen tussen de autochtone en allochtone bevolking niet zouden worden vergroot. Een probleem was dat het moeilijk was om een representant te vinden voor de groep Marokkaanse jongeren die de mars organiseerden. De afgevaardigden van de Marokkaanse gemeenschap, waar het stadsdeel normaal gesproken mee samenwerkt, konden deze taak niet op zich nemen in dit geval.

19

Het probleem was dat we niet wisten wie die protestmars daadwerkelijk had georganiseerd. Waarschijnlijk jongeren uit de buurt. Maar het was in ieder geval geen officiële organisatie, of de voorzitter van de moskee, waar je als overheid meestal mee samenwerkt. De vraag was, 'hoe moeten we deze jongeren bereiken?' (Interview lokale ambtenaar 2007).

Het stadsdeel besloot om verschillende afgevaardigden van de Marokkaanse gemeenschap uit te nodigen. Ook het zusje en twee van haar vriendinnen werden uitgenodigd.

Op donderdag werd er in de media bekend gemaakt dat de Surinaamse automobiliste voor de rechter zal worden geleid.

Op vrijdag kopt de krant met 'eigen schuld', er werd een artikel gewijd aan het criminele verleden van de jongen. En de verschillende reacties van mensen op de vervolging van de automobiliste bevestigden dat er vele steunbetuigingen zijn binnengekomen bij de krant om de vrouw te steunen.

Nederland heeft met verontwaardiging gereageerd op het besluit van het openbaar ministerie (OM) om de vrouw die maandagavond tasje-dief Ali en Bajjati doodreed, voor doodslag te vervolgen. De mensen zijn woedend dat de vrouw nu als dader wordt afgeschilderd en hekelen de Marokkaanse gemeenschap, die blijft volhouden dat Ali nog geen vlieg kwaad zou doen (De Telegraaf, 21 januari 2005).

HET OVERLEG Het overleg vond plaats op 20 februari 2005 om 14.00 uur in het stadsdeelkantoor in de kamer van de toenmalige stadsdeelvoorzitter, Martin Verbeet. Deze kamer bevindt zich recht tegenover de straat waar het incident plaatsvond. Het is een grote kamer met in het midden een grote vierkante tafel. Vanuit de gemeente namen de burgemeester, de stadsdeelvoorzitter, de ambtenaar die het netwerk van migranten had opgezet en de veiligheidscoördinator deel aan het overleg. De veiligheidscoördinator van een ander stadsdeel werd ook uitgenodigd omdat hij goede contacten zou onderhouden met de Marokkaanse gemeenschap, hij is zelf van Marokkaanse afkomst. Deze persoon zou in het vervolg van het overleg als mediator functioneren tussen de gemeente en de jongeren. Het zusje van de omgekomen jongen en twee van haar vriendinnen waren aanwezig. En ook de afgevaardigden van de Marokkaanse gemeenschap in Amsterdam Oost-Watergraafsmeer zoals de voorzitter van de Alkabir moskee en mensen van de organisatie ‘buurtvaders’.

Alle participanten in het overleg herinneren zich dat de burgemeester begon met het condoleren van de zus en haar vriendinnen. Nadat hij zijn medeleven had getoond, uitte hij dat er wat hem betrof iets ontbrak aan de uitingen van de mensen in de kring van Ali el B. Hij zei; ‘Men moet wel beseffen dat het begonnen is met een straatroof. Dat hoor ik in die buurt veel te weinig. Mensen die hieraan voorbijgaan, zijn de zaak aan het bagatelliseren op een manier die mij absoluut niet aanstaat’ (*Het Parool*, 20 januari 2005). Volgens de veiligheidscoördinator, gaf de burgemeester een duidelijk signaal af waar alle aanwezigen mee instemden. Sommigen herinneren zich dat de burgemeester duidelijk maakte dat een tocht vanaf het Centraal Station naar de plaats van het incident geen optie was. Dit werd door leden van Marokkaanse gemeenschap anders opgevat.

De burgemeester zei: ‘Als je echt je protestmars wil houden, heb je alle recht om dat te doen, maar ik hoop dat we tot een

meer verantwoordelijke oplossing komen.'

(Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

Volgens een ambtenaar was er een duidelijk verschil tussen de personen die voor de tocht waren, en de mensen die er tegen waren. Een lid van de Marokkaanse gemeenschap zei dat de oudere Marokkaanse mannen de positie innamen van het stadsdeel. Zij probeerde de zus ervan te doordringen dat een tocht vanaf het Centraal Station geen verantwoordelijke keus was. Zij beargumenteerden dat het te riskant was en dat verdere escalatie niet in het belang zou zijn van de Marokkaanse gemeenschap. Een andere persoon die het overleg bijwoonde had het idee dat de oudere (Marokkaanse) mannen de zus bijvielen in haar wens voor een protestmars.

Toen we onze zorgen uitten over de risico's van een dergelijke tocht, bedachten de oudere mannen zich direct. Dankzij de mediator was het mogelijk hen duidelijk te maken dat een tocht ook niet in hen belang was. Zij begrepen dat het gevaarlijk zou kunnen zijn een groep jongeren zo'n omstreden tocht te laten lopen (Interview lokale ambtenaar 2007).

21

De risico's van de tocht werden gelegitimeerd door verschillende nieuwsberichten die de spanning tussen autochtone en allochtone bevolkingsgroepen benadrukten. Ook de manier waarop de tocht zou worden 'geframed' werd besproken. Het een 'stille tocht' noemen was voor beleidsmakers geen optie omdat het incident volgens beleidsmakers niet in de categorie 'zinloos geweld' geplaatst kon worden. Berichten in de media bevestigden deze angst van beleidsmakers en laten zien hoe gepolariseerd het publieke debat was.

*Ik betreur de dood van die jongen, dat heeft hij niet verdiend. Maar een stille tocht houden voor een crimineel gaat toch te ver? Als deze tocht wordt toegestaan, behoort het fenomeen stille tocht tot het verleden (P. van Dijk in *Het Parool*, 21 januari 2005).*

Op een zeker moment werd de zorg over de risico's en de lengte van de tocht gedeeld tussen het stadsdeel en oudere Marokkaanse mannen. Ze werden het eens over het feit dat een lange tocht gevaarlijk en riskant zou zijn. Afgevaardigden van de politie hebben zich bewust niet gemengd in deze discussie. Zij vonden het een keuze van de gemeente; 'hun ver-

antwoordelijkheid is om te zorgen dat hetgeen dat werd beslist zo veilig mogelijk verloopt.’ (Interview woordvoerder van de politie 2007).

Alle aanwezigen herinneren zich dat de zus van de omgekomen jongen op een andere wijze naar het incident keek. Zij wilde wel een protestmars. Iedereen lijkt het met elkaar eens te zijn dat de zus gedurende het overleg uit bleef leggen dat haar broer een lieve jongen was. Een afgevaardigde van de Marokkaanse gemeenschap vertelde dat zij huilend probeerde duidelijk te maken dat haar broer niet het type was om te stelen en te bedreigen. Zij trok het verhaal dat werd gepresenteerd in de media in twijfel. Volgens sommige aanwezigen accepteerde de zus het argument van de burgemeester dat haar broers‘ acties een belangrijke rol spelen in zijn tragische dood, maar dat het niet mogelijk was om zijn schuld of onschuld te bediscussiëren. Het feit dat de jongen was omgekomen als resultaat van zijn eigen acties, werd binnen het stadsdeel en de gemeente geaccepteerd door iedereen. Maar later werd duidelijk dat deze interpretatie in twijfel werd getrokken door de zus en door sommige afgevaardigden van de Marokkaanse gemeenschap.

22

De buurtvaders ‘frameden‘ het incident in een grotere context. Hiermee probeerden zij invloed uit te oefenen op de zus.

Het is heel moeilijk om zoiets te accepteren, dat begrijpen we, maar we maakten ook duidelijk dat het nu eenmaal was gebeurd, en dat de tijd niet teruggedraaid kon worden. We moesten verder zonder nog meer pijnlijke incidenten zoals deze (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

Verschillende ontwikkelingen in het overleg, zoals de opmerkingen van de burgemeester, het feit dat de zus er nagenoeg alleen voor stond, en het terugtrekken van de ambtenaren waarop er onderling kon worden gesproken, hebben de percepties en uitleg van het te nemen besluit van de Marokkaans gemeenschap beïnvloed.

We hebben ook gezegd, we zijn niet tegen jou of jouw ideeën. Dat is allemaal prima, en de burgermeester zegt het ook, als je daar op staat dan kan je het ook gewoon proberen. Je moest haar toch het gevoel geven dat we haar tegemoet kwamen. Want aan haar kant was bijna niemand. Op een gegeven

moment ben je geneigd om haar te steunen. Dat wilden we ook, maar zodanig dat er geen verdere schade zou komen (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

Nadat iedereen de kans had gekregen zijn mening te ventileren, begon de discussie over de lengte en de betekenis van de tocht. De betekenis van de tocht bleef een belangrijk onderdeel van de discussie, hierop zullen we later terugkomen. Na deze discussie verlieten politici en ambtenaren het kantoor. Sommige afgevaardigden van de Marokkaanse gemeenschap, de mediator, de zus en haar vriendinnen bleven zitten. Een buurtvader legde nog een keer uit dat de zus het recht had op een protestmars, maar hij benadrukte daarbij zijn ongerustheid over onbedoelde consequenties; ‘denk aan de mogelijke gevolgen van zo’n tocht en of je daar verantwoordelijkheid voor wilt nemen’ (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

Een afgevaardigde van de Marokkaanse gemeenschap vertelde dat hij geneigd was de zus te steunen omdat zij niemand aan haar zijde had. Ook alle andere betrokkenen verklaarden dat ze het met de zus te doen hadden, vooral met haar verlies en de moeilijke situatie waarin zij verkeerde. Zij was een jong meisje alleen in een kamer vol oudere mannen met meer kennis en macht. Terwijl zij midden in een rouw-fase om het verlies van haar broer zat, moest zij discussiëren over een tocht. Bovendien wachtte er een groep vrienden en familie die een protestmars wilden houden. Vrienden en familie verwachtten van de zus dat zij het plan zou verdedigen. Uiteindelijk kwam er een overeenstemming waarin werd besloten een tocht te houden op vrijdag. Hij zou beginnen op de plaats van het incident en eindigen voor de Alkabir Moskee waar een herdenkingsceremonie werd gehouden.

Die vrijdag werd de tocht gehouden, op een relatief rustige wijze liepen de jongeren via de Derde Oosterparkstraat naar de Weesperzijde.

De tocht werd bijna verstoord door jongeren die begonnen te schreeuwen en te schelden. Maar toen zeiden wij: ‘hou je stil, dit is niet een demonstratie, dit is eens stille tocht voor vrienden en familie om die jongen te herdenken, praten is niet nodig, hou stil en herdenk hem op een waardige manier’ (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

Om de tocht binnen de afgesproken grenzen te houden moesten de buurtvaders meelopen en de jongeren in de gaten houden. Dit bracht ook risico's voor henzelf met zich mee.

De jongens zijn niet altijd rustig gebleven. Wij liepen in een ordedienst, en wij liepen ook gevaar. Wij konden ook in elkaar geslagen worden. Die risico's neem je. We zeiden, die jongen is doodgegaan en we willen hem gewoon waardig herdenken. Een wens van de familie is dat het rustig gaat verlopen, die aanpak kan risico's met zich meebrengen. Er hoeft maar één groepje iets te roepen en de ander roept iets terug, en dan heb je het al. We hebben door een microfoon geroepen: 'We houden een stille tocht en dat betekend STIL' (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

De politici en gemeenteamtbenaren bleven bij hun interpretatie. De tocht was geen stille tocht was maar een rouwtocht met een lokaal karakter, waarin de Marokkaanse gemeenschap uiting kon geven aan hun verdriet maar er geen irritaties werden gewekt bij anderen in de stad. Hun functie hield hen tegen mee te lopen met de tocht. Een lokale ambtenaar observeerde het volgende;

Tijdens de tocht was ik daar, maar uitsluitend van ter observatie. Ik liep niet mee met de tocht, ik wilde zien wat de reacties waren wat wij als overheid met dit soort dingen kunnen doen in het vervolg (Interview lokale ambtenaar 2007).

De afstandelijke manier waarop gemeenteamtbenaren omgingen met de uiteindelijke tocht werd niet door iedereen als neutraal opgevat. Voor sommige was deze passieve houding een voorbeeld van hoe er tegen de Marokkaanse gemeenschap wordt aangekeken.

De segregatie binnen de samenleving was heel erg duidelijk. Niet één blanke liep mee met de stille tocht, dat is een schande. 'Maar daar gaat het niet om', hebben we gezegd, de essentie van de tocht was om door te gaan op een goeie manier in de toekomst. (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

De kern waar het om gaat is dat de jongeren hier extra gevoelig waren omdat ze denken dat ze niet geaccepteerd worden. Er hoeft maar een heel klein ding te gebeuren en dan explodeert

het. En dat is iets wat wij al door hadden, en daarom hebben wij tegen dat meisje gezegd: niet doen (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

DE BETEKENIS VAN DE TOCHT Dus hoewel er een overeenstemming is bereikt over de lengte van de tocht, werd de betekenis van de tocht na het overleg nog steeds op verschillende manieren geïnterpreteerd. De ambtenaren hadden een heel duidelijk standpunt ingenomen wat betreft de betekenis van de tocht. Een stille tocht zou een connotatie van zinloos geweld met zich meebrengen, dat vonden de politici en ambtenaren niet passend. Zij legden de nadruk op het feit dat het incident de consequentie was van een criminele actie;

We moeten altijd in de gaten houden dat het actie – reactie was, de consequentie van het stelen van een tas, waarop zij besloot, ‘dit pik ik niet, ik ga achter mijn tas aan’. Het is een actie die voortkomt uit een woedeaanval waarin het slachtoffer opeens verandert in de dader (Interview stadsdeelvoorzitter 2007).

Wij zeiden; ‘als je wilt rouwen om het verlies van je broer, noem de tocht dan een rouwtocht in plaats van een stille tocht. Want een stille tocht heeft de connotatie van zinloos geweld en dat irriteert mensen, zij vragen zich af: zinloos, hoezo, hij was een crimineel. Maar niemand zou jou het rouwen willen ontnemen’ (Interview lokale ambtenaar 2007).

25

Ook de media beschrijft de uiteindelijke keuze voor een lokale rouwtocht, De *Telegraaf* benadrukt de reactie van burgemeester Cohen waarin hij stelt dat ‘hij het een ‘slecht signaal’ zou vinden als een veroordeelde crimineel op deze wijze herdacht zou worden’ (De *Telegraaf*, 21 januari 2005).

De zus zag na het gesprek af van de tocht, die van Centraal Station naar de Derde Oosterparkstraat zou gaan en massaal gelopen zou worden door Marokkanen. In plaats daarvan houden de familie en vrienden van de maandag overleden Ali een korte tocht van de plaats des onheils naar de nabijgelegen moskee aan de Weesperzijde (De *Telegraaf*, 21 januari 2005).

Hiertegenover staat een visie (frame) dat duidelijk wordt uit de statements van de familie, vrienden en de afgevaardigden van de Marokkaanse gemeenschap. Hierin ligt de focus op het feit dat de jongen is overleden. Zij zagen zijn dood als moord met voorbedachten rade.

Stel je voor dat je tas wordt gestolen. Is vermoorden dan het antwoord? Jonge jongens halen allerlei soorten rottigheid uit, is dat het waard om voor te doden (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

Zij (de zus) beweerde dat haar broer een lieve jongen was. Dat hij niet in staat was te stelen en te bedreigen. Zij ontkende de tasje-roof (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

Dus twee verschillende frames definiëren het incident op twee verschillende manieren. Alhoewel de burgemeester een statement heeft gemaakt aan het begin van het overleg waar de betrokkenen mee hadden ingestemd, was er geen gemeenschappelijk frame ontwikkeld waaruit over het incident werd gesproken. De verschillende frames hebben doorgewerkt in het verdere overleg en uiteindelijk in de betekenis die werd gegeven aan de tocht.

De familie die was het daar niet mee eens. Die was het er zelfs niet mee eens met het idee van een stille tocht, zij wilde een protestmars vanaf Centraal Station. En dat hebben wij kunnen omzetten in een stille tocht, dat is een middenweg. Maar sommige politici, met alle respect, gaan dat ook politiseren, en dan wordt daar ook weer een slaatje uitgeslagen (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

Die rouwtocht heb ik uiteindelijk, nou ja, gedoogd, omdat het wel een goede manier is. Een rouwtocht geldt nu ook als een afscheidstocht en niet als een betoging tegen wat die jongen aangedaan is, want daar kun je verschillend over denken. En dat, in mijn ogen en in die van Cohen, moet je dus niet de verkeerde lading geven (Interview stadsdeelvoorzitter 2007).

Het was moeilijk om de mensen tijdens de tocht te kalmeren. De familie vond dat deze tocht niet genoeg recht deed aan hun geliefde. Zij wilde een demonstratie van Centraal Station naar de plaats van het incident. En dan begint het stadsdeel over een rouwtocht in plaats van een stille tocht! Hoe dan ook, wij hebben een stille tocht gehouden, heel stil, zonder te praten. We dachten dat dit een middenweg was om de emoties onder controle te kunnen houden. Maar de familie was niet overtuigd, zij hebben dit gedaan omdat dit het minimum was van wat zij konden doen (Interview afgevaardigde van Marokkaanse gemeenschap 2007).

ANALYSE

DE CONTEXT WAARIN HET INCIDENT BEGREPEN MOET WORDEN De tragische dood van de jongen vormt een crisis, een moment waarop de lokale overheid moet reageren, een moment waarop de spanningen op scherp komen te staan, een moment waarop er een emotionele golf door de buurt gaat met onvoorziene gevolgen. De gebeurtenissen na het incident geven ons een inzicht in de betekenis van zo'n crisis voor bewoners, professionals en beleidsmakers. Wij analyseren de rol van de lokale overheid en dragen adviezen aan om met een crisis om te gaan.

Ten eerste moet gezegd worden dat het lokale bestuur op een inzichtelijke manier met deze crisis is omgesprongen. Zij hebben de partijen bij de beslissing over de tocht betrokken en hebben een situatie gecreëerd die geweldloos en veilig is verlopen. In deze analyse willen wij echter een stapje verder gaan, wij willen een stap maken voorbij het veiligheidsvraagstuk en reflecteren op de kwaliteit van het deliberatieproces en het versterken van relaties tussen groepen. Daarvoor moeten we eerst de context begrijpen.

27

Om de gebeurtenissen rondom het incident te begrijpen moeten we deze in de context plaatsen van eerdere gebeurtenissen. Drie maanden voor het tragische incident met de tasjesdief werd Theo van Gogh vermoord op klaarlichte dag. Dit gebeurde tegenover het stadsdeelkantoor op 300 meter van de plek waar de tasjesdief werd aangereden een aantal maanden later. Al eerder had het publieke debat zich gericht op Marokkaanse jongeren waarvan de angst bestond dat zij zouden radicaliseren. De moord op Theo van Gogh was een bevestiging van deze angst en laaide het debat op tot een hoogtepunt. Anja van Heelsum zegt in haar commentaar (zie appendix 1): 'With this background, the murder on Theo van Gogh, was seen by some as an escalation of the problematic state in which Moroccan youth found themselves: the fear that some of the frustrated youngsters would turn into real terrorists had become reality'. In de weken na de moord op van Gogh werden moskeeën en Islamitische scholen beklad en zelfs in brand gestoken.

De gemeente zocht in deze periode een manier om met de spanningen in de stad om te gaan. Burgemeester Cohen gebruikte de slagzin 'de boel bij elkaar houden' om zowel de

mensen die boos en angstig waren en migranten groepen die zich buitengesloten voelde bij elkaar te houden en hen allen aan te spreken op hun burgerschap. In de 'lawaaï demonstratie' op de Dam veranderde de betekenis van deze slogan (Hajer en Uitermark 2008). Burgemeester Cohen legde in zijn toespraak de nadruk op een harde aanpak die de boel bij elkaar moest houden, eerder was de nadruk gelegd op de dialoog met verschillende mensen in de stad. Deze verandering in betekenisgeving aan de slagzin was een belangrijk element in Cohen's succesvol optreden na de moord op Theo van Gogh (ibid).

In deze angstige en verwarrende periode gebeurde het incident met de tasjesdief. Voor de lokale overheid was dit weer een moeilijke crisis waar direct op gereageerd moest worden. Wederom moest iedereen worden aangesproken om de gemoederen en de rust in de stad te bewaren.

De lokale overheid in Oost-Watergraafsmeer was al eerder bezig met een programma waarin migranten meer bij beleid werden betrokken via een netwerk van migrantenorganisaties wat regelmatig bij elkaar kwam (Wolff, Penninx & van Heelsum 1999). Op het moment dat het stadsdeel besloot om in gesprek te gaan met de Marokkaanse gemeenschap over de tocht, konden zij gebruik maken van dit netwerk en werd een buurtvader gevraagd te 'mediaten' tussen de familieleden en beleidsmakers. Het eerdere beleid wierp zijn vruchten af. Van Heelsum: 'Though the council could only give advice, the personal contacts and mutual respect between officials and Moroccan representatives proved valuable, since it made a fast interference in the discussion on the march possible' (zie appendix 1).

Het netwerk van migrantenorganisaties had dus een belangrijke rol in de communicatie tussen het ambtenaren van het stadsdeel en de Marokkaanse gemeenschap en jongeren. Tijdens de bijeenkomst over de tocht hebben mensen uit dit netwerk opnieuw als mediators tussen deze groepen gefungeerd. Daarmee heeft de lokale overheid laten zien dat zij inzicht hadden in de volatiliteit van het verbieden van een tocht aan de ene kant, en de mogelijke negatieve consequenties een stille tocht of protestactie aan de andere kant.

Toch is er voor ons rede om ook te spreken over gemiste kansen. Doormiddel van een analyse van de verschillende ver-

halen en frames die ontstaan na het incident trachten we een beeld te schetsen van de betekenis van verschillende gebeurtenissen. Daarna zullen we ingaan op de handelwijze van de verschillende partijen. We zullen ook ingaan op de mogelijkheden die een dergelijke situatie biedt. Op die manier dragen we een vernieuwend handelsrepertoire aan waar lokale overheden mee kunnen werken.

VERHALEN, FRAMES EN LIMINALITEIT Onzekerheid is het eerste begrip waarmee de situatie wordt omschreven door de toenmalige stadsdeelvoorzitter. Hij verteld dat er vooral onzekerheid heerste over wat er gebeurd was en hoe. Het enige wat vast stond waren een aantal feiten, een jongen was overleden, een vrouw had hem met haar auto aangereden, de jongen had de tas van de vrouw geprobeerd te roven. Maar hoe deze feiten in verhouding tot elkaar stonden was voor iedereen onduidelijk.

Zoals in iedere conflictsituatie ontstaan er verschillende verhalen. Mensen koppelen de feiten aan elkaar om de gebeurtenissen te begrijpen. Er ontstaan dus verschillende *narratieven*. Mogelijkheden tot handelingen zijn afhankelijk van het narratief. Het antwoord op de vraag; wat gebeurd er hier?, beïnvloedt de daaropvolgende handelingen. Daarom is het voor beleidsmakers die in zo'n situatie moeten handelen belangrijk om de constructie van deze verhalen en hun betekenis te kunnen begrijpen en analyseren. David Laws en Nanke Verloof (zie appendix II) beschrijven hoe de constructie van een narratief kan worden geanalyseerd en wat dit kan betekenen voor beleidsmakers.

Om de constructie van een narratief te begrijpen moet er gekeken worden naar verschillende frames die ontstaan in de verschillende verhalen. Frames zijn logische constructies waarin verschillende feiten tot één verhaal worden geboetseerd (Hajer en Laws 2006). Een frame legt connecties tussen een gebeurtenis, eerdere ervaringen, en toekomstige wensen. Iedereen construeert frames om bepaalde gebeurtenissen te begrijpen en ze in een context te plaatsen, maar we moeten ons er van bewust zijn dat deze erg gekleurd worden door eerdere ervaringen en wereldbeelden.

Laws en Verloof laten zien dat frames ontstaan in drie fasen; *selectie*, het selecteren van belangrijke feiten uit het verhaal, *belang hechten*, belang hechten aan bepaalde gebeurtenissen

in tegenstelling tot andere gebeurtenissen, en *indexeren*, het verbinden van deze gebeurtenissen aan eerdere herinneringen en ervaringen.

Na het incident met de tasjesdief ontstonden er direct verschillende frames waarin de gebeurtenis op een bepaalde manier werd begrepen. De gebeurtenis werd door verschillende partijen op verschillende manieren geselecteerd, er werd op verschillende manieren waarde gehecht aan feiten en gebeurtenissen en deze werden op verschillende wijze geïndexeerd. Er ontstonden drie frames waarvan de laatste twee centraal staan in onze analyse.

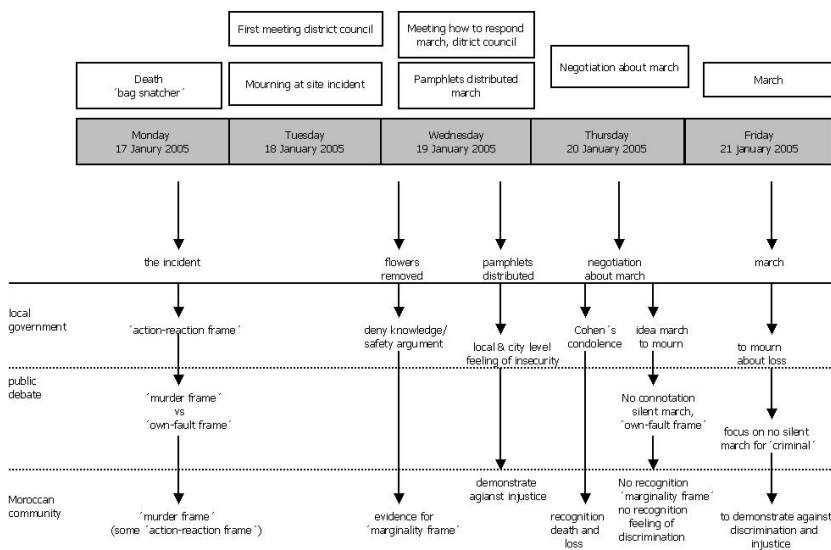
In het eerste frame werd de nadruk gelegd op het stelen van een tas. Het stelen werd gezien als de trigger voor de gebeurtenissen die volgden. Er werd voornamelijk belang gehecht aan het gedrag van de jongeman wat de aanleiding was voor de gebeurtenissen die volgden. Door het volatiele publieke debat werd dit frame erg versterkt, wij noemen dit het 'eigenschuld frame' wat vooral werd ingekleurd door berichten in de media rondom immigratie vraagstukken. Bewoners en media indexeren de gebeurtenis naar eerdere ervaringen van angst en dreiging zoals te zien is in de quote van een bewoner in de *Volkskrant* op 18 januari, 2005; 'Door die Marokkanen met hun scooters loop je hier rond met je hart in je keel.' Een minder gepolariseerde versie hiervan is het tweede frame, het 'actie-reactie frame' wat vooral door lokale beleidsmakers werd gestuurd, hierin lag de nadruk ook op het stelen van de tas, maar er was ook ruimte voor het rouwproces van de familie en vrienden.

Het derde en laatste frame wat ontstond was het 'marginalisatie-frame', hierin werd de nadruk gelegd op het feit dat de jongen was doodgereden om een tas, er werd belang gehecht aan de gedachte dat het overlijden van de jongen niet in verhouding staat tot het stelen van een tas. Hierin worden de gebeurtenissen rondom het incident geïndexeerd naar eerdere ervaringen als migrant in Nederland. Ervaringen waarin de Marokkaanse gemeenschap zich gediscrimineerd en gemarginaliseerd voelde. 'Als het een Nederlander was die was doodgereden, dan was de vrouw wel gearresteerd en mocht er wel gesproken worden van zinloos geweld.'

In figuur 1 zijn de verschillende frames te onderscheiden. In de tijdslijn zijn verschillende momenten aangeduid met een

pijl naar beneden, deze momenten zijn door ons gekenmerkt als kritieke momenten in de gebeurtenissen die in de week plaats vonden. Kritieke momenten zijn momenten waarop de betekenis van een gebeurtenis veranderd door de acties die mensen ondernemen (Leary 2004, Cobb 2006). Je zou ook kunnen zeggen dat het een relationeel moment is waarin verschillende betrokkenen de mogelijkheid hebben deze betekenis met elkaar te onderhandelen doormiddel van dialoog en handelen. Door het analyseren van kritieke momenten ontstaat de mogelijkheid verschillende veranderingen in de betekenis van frames te onderscheiden en specifieke handelingen daaraan te koppelen.

Na het incident is het tweede kritieke moment wanneer de bloemen worden opgeruimd. Het weghalen van de bloemen en de plek van spontane herdenking wordt door de Marokkaanse gemeenschap geïnterpreteerd als een bevestiging van het 'marginalisatie-frame'. Voor de lokale overheid betekent het een praktische oplossing om de veiligheid rondom de school te bewaren. Op deze manier wordt de actie van het weghalen van de bloemen dus op verschillende manieren opgenomen in de constructie van de narratieven.

Figuur 1. Verschillende frames

Het derde kritieke moment is wanneer de pamfletten worden uitgedeeld. Dit creëert bij de lokale overheid een gevoel van onrust en een angst voor escalatie en gevaar voor de veiligheid op straat. Voor de Marokkaanse gemeenschap is dit een moment waarop zij hun gevoelens van marginaliteit en discriminatie kunnen uiten.

De protestmars is in lijn met het 'marginalisatie-frame'. Maar het vraagt om een reactie van de lokale overheid. Het past niet in hun 'actie-reactie frame' om te demonstreren tegen het onrecht wat de jongen is aangedaan omdat het in hun visie begon bij een criminele activiteit vanuit de jongen zelf. Dit perspectief wordt ondersteund door de verschillende media-berichten die de nadruk leggen op de roof van de tas en eerdere criminele activiteiten die de jongen had gepleegd en daarmee het 'eigen-schuld frame' bevestigen. Een protest mars zou de betekenis van het incident kunnen veranderen.

Er ontstaat een situatie waar het stadsdeelbestuur op in moet spelen. Het overleg tussen de gemeente, de Marokkaanse gemeenschap en de zus is het resultaat. Dit overleg is een vierde kritiek moment. Er moet in dit overleg een definitie komen van het incident. Er bestaat hier een mogelijkheid om het verhaal opnieuw vorm te geven, om een nieuw verhaal te construeren waarin een gedeelde betekenis wordt gegeven aan de gebeurtenissen.

Dit is echter niet gebeurd. De toenmalige burgemeester condoleert de familieleden, maar stelt in zijn condoleance ook direct het 'actie-reactie frame' centraal. Vanaf dit moment wordt er niet meer van dit frame afgeweken door de beleidsmakers. Maar uit de reacties van de familieleden en Marokkaanse buurtvaders blijkt dat zij niet meegaan in dit frame.

Ook in de discussie over de betekenis van de tocht staat het 'actie-reactie frame' van de beleidsmakers centraal. In dit frame is de symbolische betekenis van een stille tocht niet de gepaste reactie op wat er is gebeurd, een stille tocht betekent een protest tegen zinloos geweld en dit zou volgens de beleidsmakers weleens in het verkeerde keelgat kunnen schieten van de mensen die ofwel het 'actie-reactie' of het 'eigen-schuld frame' aanhangen. De beleidsmakers komen dan ook met de oplossing de tocht een 'rouwtocht' te noemen. Hiermee houden ze de betekenis van de tocht binnen het privé domein, een tocht om te rouwen voor iemand die is overleden zonder een publieke betekenis te geven aan het incident.

Voor de Marokkaanse gemeenschap, echter, bleef een tocht om te rouwen geen gepaste reactie. Hun frame initieert een protest, niet tegen zinloos geweld, maar tegen discriminatie. Voor hen is het incident juist een publieke aangelegenheid waarin zij het slachtoffer zijn van vergaande marginalisatie in de samenleving.

Deze interpretatie is nu geen recht aan gedaan. De gesprekken tussen de mensen van de Marokkaanse gemeenschap en de beleidsmakers lopen langs elkaar heen. De tocht is het laatste kritieke moment. Er worden verschillende betekenissen gegeven aan deze tocht. Zelfs tijdens het lopen van de tocht betekent het iets anders voor de deelnemers dan voor de mensen op het stadsdeelkantoor. De beleidsmakers nemen geen deel aan de tocht. Het is voor hen immers een privé aangelegenheid.

De gemoederen worden onder controle gehouden, het stadsdeel weet de rust in de wijk te bewaren en er ontstaan geen rellen. Als men daar naar kijkt, kun je dus zeggen dat het stadsdeel goed heeft gehandeld. Het resultaat is rust en veiligheid. Maar als men dieper kijkt naar de betekenis van het handelen van de beleidsmakers is er iets wat over het hoofd is gezien. Namelijk een mogelijkheid tot het transformeren van de relaties, de mogelijkheid om de banden met de Marokkaanse gemeenschap te versterken en misschien het meest belangrijke, de mogelijkheid om langdurige 'grievances' (zie appendix v) te uitten waardoor er een transformatie ontstaat in het onderliggende conflict tussen migranten en gevestigde. Hiervoor is kennis van de constructie van verhalen noodzakelijk. Beleidsmakers moeten begrijpen hoe hun handelingen worden verwickeld in de ontwikkeling van hun verhaal en dat van anderen. Deze kennis zou een basis kunnen zijn in het openstellen voor een gezamenlijk verhaal waar alle partijen een legitieme rol innemen.

GEMISTE KANSEN Doormiddel van het analyseren van de constructie van verhalen en frames krijgt men dus inzicht in de ontwikkelingen rondom een incident. Hierin is het belangrijk om kritieke momenten aan te wijzen die een verandering in de relaties tot stand hebben gebracht. Deze momenten zijn niet alleen belangrijk voor ons inzicht maar bieden ook een kans. Een kans om de relaties te versterken of het verhaal te delen. Juist op deze momenten is er de mogelijkheid een deliberatieproces aan te gaan.

Om beleidsmakers te helpen deze kans te grijpen willen wij een laatste concept verkennen, Liminaliteit. Liminaliteit is een concept uit de antropologie, het duidt de ruimte aan tussen twee stadia. Het is het stadium wat 'betwixt and between' (Turner 1996, 1992 [1987]) is tussen twee relatief stabiele perioden. In het geval van een conflict is er sprake van liminaliteit op het moment dat er onduidelijkheid bestaat over wat er is gebeurd, hoe het is gebeurd en wat het betekent, kortom de periode waarin alles onzeker is. Deze periode heeft een limineel karakter door de onzekerheid, maar ook door de mogelijkheden. Een kritiek moment is een limineel moment, waarin de relaties tussen groepen, de betekenis van een gebeurtenis en de positionering van mensen ter discussie staat. Daarom biedt Liminaliteit mogelijkheden tot herinterpretatie, verandering en gezamenlijke actie.

Alle onzekerheid na het incident zorgde voor verschillende kritieke momenten waar mensen handelden vanuit hun eigen frame en daarmee een liminele ruimte creëerden waarin posities, relaties en handelingen opnieuw kunnen worden gedefinieerd. De lokale overheid had gebruik kunnen maken van die liminaliteit. Hieronder gaan wij dieper in op verschillende momenten waar de lokale overheid kansen had kunnen grijpen.

IN DE BIJEENKOMST Het overleg over de tocht was de eerste mogelijkheid om gebruik te maken van de liminele capaciteit van de situatie. Hier kwamen alle verschillende frames en indexen bij elkaar in één kamer. De lokale overheid had hier een deliberatie proces kunnen starten waarin een gedeelde betekenis zou kunnen ontstaan over het tragische incident. De verschillende betekenisgeving hadden uitgesproken en gedeeld kunnen worden waardoor een proces van 'common meaning making' (het gezamenlijk betekenis geven aan de gebeurtenis en daarmee de mogelijke gevolgen en handelingen) van start was gegaan. Dit is echter niet gebeurd. Het 'actie-reactie' frame van beleidsmakers werd direct centraal gesteld en daar werd niet meer vanaf geweken. De personen die hun eigen frame niet hebben mogen uiten hebben de bespreking verlaten met het gevoel niet erkend en gehoord te zijn. Iedereen is naar buiten gekomen met dezelfde gedachten en ideeën als toen zij naar binnen gingen, niemand heeft dus van elkaar geleerd.

Door een beter begrip van verschillende manieren van

indexeren, hadden beleidmakers de mogelijkheid gehad de verschillende frames beter te begrijpen. Laws en Verloof zeggen hierover: 'It seems plausible, at least on reflection, to have addressed the risks while still finding a way to engage the liminal opportunity to develop insights into the conflicting patterns of interpretation, what those revealed about identities, and how these combined to shape the relationship between the parties involved' (zie appendix II). Door het gesprek aan te gaan en verhalen te delen was er beter begrip ontstaan van de betekenis van ieder frame.

Het gedeeld betekenis geven aan een situatie is een eerste stap in het gebruiken van de liminaliteit. Door alle onzekerheid is betekenisgeving erg belangrijk op een limineel moment, alleen door dit als een gedeeld proces te zien waarop iedereen invloed kan uitoefenen kan de liminele capaciteit tot zijn recht komen. De relatie en communicatie tussen de groepen kan dan versterkt worden. Er zou naar oplossingen kunnen worden gezocht waarin iedereen zich gekend, erkend en gehoord voelt. De tocht had op die manier nog steeds een korte rouwtocht kunnen zijn, maar dan wel een rouwtocht voor iedereen, een tocht waarin zowel beleidmakers als Marokkaanse jongeren laten zien dat in Nederland iedereen meetelt. Op die manier zou de relaties met de Marokkaanse gemeenschap versterkt kunnen worden.

35

IN DE PUBLIEK RUIMTE Sara Cobb gaat in haar commentaar (zie appendix III) in op de functie van de publieke ruimte als plek voor deliberatie. Zij legt de nadruk op de noodzaak voor gemarginaliseerde groepen om zich een plek te verwerven in de publiek ruimte.

The task for any democratic government is to address conflict and contestation in a manner that leads to deliberation and dialogue, opening up new solutions to problems and in the process, constituting the public sphere as a place where multiple voices can be heard and a diversity of perspectives considered (Cobb 2011).

Zij laat echter ook zien dat het juist vaak gemarginaliseerde groepen zijn die deze plek niet innemen. Ook in Nederland is het niet participeren van Marokkaanse groepen in het publieke debat een veel gehoorde klacht. Er wordt veel geklaagd dat zij niet genoeg meedoen in de samenleving, behalve als het gaat om Marokkaanse hangjongeren, die zijn

juist 'over-actief' in de publieke ruimte. Cobb beargumenteert dat participatie van alle groepen in de publieke ruimte de basis vormt voor deliberatie processen die de samenleving definiëren.

Volgens Cobb zou de tocht, maar ook het herdenken op de plek van het incident zo'n deliberatie moment kunnen zijn geweest waarin een gemarginaliseerde groep zijn intrede maakt in de publieke ruimte. Deze vorm van participatie in de publieke ruimte zou serieus genomen moeten worden. Niet op de laatste plaats omdat het lopen van een stille tocht, of het bloemen leggen op de plek van een ongeluk, bekende symbolische activiteiten zijn die regelmatig plaats vinden in Nederlandse straten en pleinen. We zouden kunnen zeggen dat deze handelingen getuigen van zeer goede integratie. Het opruimen van de herdenkingsplek en het maar gedeeltelijk toelaten van een tocht heeft volgens Cobb grote gevolgen voor de positie van de Marokkaanse gemeenschap in de publieke sfeer. 'The fact that the Moroccan community was denied the opportunity for voice, for protest through silence, not only constituted a lost opportunity for their engagement, it re-enacted marginalization' (zie appendix III).

36

Beleidsmakers dragen de verantwoordelijkheid om de publieke ruimte open te houden voor iedereen en het deliberatie proces op gang te houden. 'This would imply that public officials would be competent to negotiate with groups for the terms that would both allow for the stories of marginalization to appear and become the fodder for the kinds of collaborative problem-solving that exemplifies the highest standard of democratic practice' (zie appendix III).

TIJDENS DE TOCHT De tocht is een voorbeeld van een stem innemen in de publieke ruimte. Cobb zegt hierover dat beleidsmakers de kans zijn misgelopen de publieke ruimte en het deliberatie proces te construeren. In deze tocht laat alleen de Marokkaanse gemeenschap zijn stem horen.

John Forester beschrijft in zijn commentaar (zie appendix IV) wat voor betekenis de deelname van publieke personen zou kunnen hebben. Door de keuze van lokale beleidsmakers om niet mee te lopen in de tocht hebben zij een signaal afgegeven wat voor de Marokkaanse buurtvaders werd opgevat als een bevestiging van hun gemarginaliseerde positie. *Niets doen is ook een actie*, en bij uitstek het niets doen van publieke perso-

nen. Juist in de tocht hadden publieke figuren kunnen laten zien dat zij meeleven met het verlies van buurtbewoners, ongeacht of het een Marokkaanse straatcrimineel is of een welverdienende buurman. Volgens John Forester zou het meelopen van publieke figuren leiden tot een legitimatie van de leiderschapsrol. John Forester zegt:

What an opportunity not to talk the talk of the dignity of man but to quietly walk the walk, with very few words to establish public leadership and respect and recognition for all city residents, regardless of color, regardless of birthplace, regardless of church, regardless of bank account. Here truly was a missed opportunity for substantial public leadership – and missed no doubt because of fear of Others, fear that itself threatens Dutch civil society now far more than any group of adolescent purse-snatchers (Forester 2011).

Ook Kimberlyn Leary gaat in op de paradox die ontstaat wanneer de publieke tocht als een privé tocht moet worden gelopen. ‘For example, the idea of a “private-public” march operates as paradox. It is also a hybrid construct, an amalgam of two very different “realities” existing at the same time’ (zie appendix v). Volgens haar laten de Marokkaanse buurtvader in hun handelen zien dat dezelfde tocht op veel verschillende manieren kan worden begrepen en is begrepen. Publieke rituelen zoals het lopen van een stille tocht of het herdenken van een overledene zijn flexibel in hun interpretatie. Op een moment van crisis zou een goede leider gebruik kunnen maken van deze flexibiliteit om verschillende groepen te betrekken in één publiek ritueel met één gedeeld doel, rouwen. De tocht wordt op die manier het verhaal van de buurt in rouw om alles wat er is gebeurd. Volgens Leary zou rouwen als de gemene deler kunnen functioneren en de tocht openstellen voor iedereen.

IN DE LEIDERSCHAPSROL Kimberlyn Leary noemt de casus een voorbeeld van een ‘adaptive problem’ waarin het probleem zelf ter discussie staat en waar verschillende frames het probleem op een andere manier begrijpen en benaderen. Uit verschillende probleemdefinities komen logischerwijs verschillende oplossingsmogelijkheden voort. Zo ook in de situatie rondom de tragische dood van de tasjesdief. Om met een ‘adaptive’ probleem om te gaan is ‘adaptive’ leiderschap nodig. Dit betekent leiderschap zonder een autoritaire rol in te nemen. Een autoriteit zou één oplossing aandragen, de

beste oplossing, maar omdat we hier te maken hebben met een probleem wat op verschillende manieren wordt begrepen, is er geen beste oplossing en zit de oplossing volgens Leary in de relatie tussen de verschillende partijen en het begrijpen van hun interpretatie van het probleem. Leary;

Effective leadership on adaptive problems requires leaders to 'hold' the stakeholders and move them towards improvisational experiments to test out approaches that enable stakeholders to devote themselves to the real work at hand. In this instance, the work at hand is to create the conditions for multicultural communities to thrive because of differences (enlivened by them), rather than in spite of them (Leary 2011).

Een adaptieve leider probeert dus alle groepen te betrekken bij de probleemdefinitie en het onderhandelen over een gepaste oplossing. Ook staat een adaptieve leider open voor improvisatie. John Forester geeft een voorbeeld van zo'n improvisatie waarmee beleidsmakers 'adaptive' hadden kunnen reageren op het onverhoopt opruimen van de herdenkingsplek.

38

How difficult would it have been for the city or the police or the public works department to have gone out, immediately, and purchased twice as many flowers and put them at the place of the killing? How difficult could it have been to apologize immediately and visibly and publicly to the community of flower-layers for erasing their basic, human, elemental act of compassion? (Forester 2011).

De capaciteit te improviseren had de rol van de beleidsmakers kunnen versterken. Door verschillende frames te erkennen in handelingen van publieke figuren voelen mensen zich gehoord. Mensen zullen meer geneigd zijn zich open te stellen voor de gevaren die beleidsmakers zien en daarin mee te denken. De casus over de tasjesdief laat zien dat het lokale bestuur op de goede weg is wat betreft het communiceren en contact leggen met moeilijk bereikbare groepen in de samenleving. Het laat ook zien dat deze netwerken een functie hebben en dat beleidsmakers steeds vaker proberen de dialoog met deze groepen aan te gaan. Met deze kritische beschrijving willen wij deze ontwikkelingen niet ongezien laten. Wij willen laten zien waar deze ontwikkelingen een stap verder kunnen worden gevoerd. Waar er een nieuw handeldersrepertoire kan worden aangedragen wat beleidsmakers een blik in eigen keuken verschaft.

APPENDIX I

AMSTERDAM'S POLICY REACTION IN A CONTEXT OF TURMOIL WITH MOROCCAN YOUNGSTERS AND MUSLIM RADICALIZATION

Dr. Anja van Heelsum is a researcher at the Institute for Migration and Ethnic Studies, University of Amsterdam

The reaction of the Amsterdam administration in dealing with the bag-snatching case shows the panic and confusion that we saw more generally just after the murder on Theo van Gogh. As background information one should know that the period before the murder was already marked by deteriorating relations between Muslims and Dutch and particularly Moroccan youths and Dutch, most visible in the neighbourhood Amsterdam Slotervaart. The public debate targeted Moroccan youngsters as troublemakers, supposedly operating as gangs in the streets of Slotervaart to disturb the public, and their parents were portrayed as utterly traditional in their views towards sex roles and religion and not in control of their kids. Some of the youngsters increasingly felt unwanted and scapegoated by Dutch society, and incidents with the police occurred a few times in Slotervaart before the murder of Theo van Gogh.

39

With this background, the murder on Theo van Gogh, was seen by some as an escalation of the problematic state in which Moroccan youth found themselves: the fear that some of the frustrated youngsters would turn into real terrorists had become reality. From the other side, anti-Muslim activists became fiercer also. The number of violent incidents increased rapidly just after the murder on Theo van Gogh. Arson and plastering of walls of Islamic schools and mosques became an important issue for police everywhere in the country. The Amsterdam administration was busy to formulate an answer towards this escalating situation, with the mayors adagio 'de boel bij elkaar houden' (keeping things together) as a leading theme.

The bag snatching incident occurred on a moment that most of the involved were scared and worried how the situation could further escalate and on the moment that the policy answer was not yet clearly formulated. The negative reply to the request to hold a march, was probably not the most tactical solution, and as Kimberlyn Leary already remarked, could easily have been reformulated as a general anti violence com-

memoration: a missed chance. But in the panicky state in which the city found itself, nobody seems to have even thought about this option.

Having said this, it also needs attention that the existing network of the district authorities in Oost-Watergraafsmeer with the Moroccan associations and mosques in the district has proven its enormous value in avoiding further escalation. An advisory council of migrant associations had been in place since 1995, in which the district officials, district mayor and district aldermen, were regularly meeting with the representatives of the associations (Wolff, Penninx & van Heelsum 1999). Though the council could only give advice, the personal contacts and mutual respect between officials and Moroccan representatives proved valuable, since it made a fast interference in the discussion on the march possible. That the elderly Moroccan mosque officials could serve as intermediaries between the distressed family of the Moroccan boy and their acquaintances, was only possible because of these carefully build links that the district had in place. As with the organisation of Moroccan ‘neighbourhood fathers’, respected first generation elderly had enough influence to stand in between the angry youngsters, who too easily assumed that the incidents showed how the Dutch were – like always – against them, and the authorities that had good reason to be scared of further escalation.

40

In the four years that followed the murder on Theo van Gogh and the bag snatching incident, a – probably – more appropriate response has been formulated by the central Amsterdam authorities with the establishment of the ‘*Platform Amsterdam Samen*’ (PAS) and the program ‘*Wij Amsterdammers*’. Important points are social cohesion, preventing and stopping exclusion, dealing with polarisation and preventing radicalisation. As the former director of the platform explained in an interview with me in 2009: ‘On itself social cohesion is nothing, the main issue is where to find the connections, one can for instance look for these connections on a square in a neighbourhood or at the schools. Finding these connections works indirectly against polarisation. It is important to find the right connections’ (Van Heelsum 2009).

The new policy is typically based on a dialogue model: stimulating mutual understanding, stimulating debates about Islam and other relevant issues, promoting discussion also

among Muslims on the diversity within Islam, keeping contact with more orthodox mosques like the *El Tawheed mosque*, and in the meanwhile paying considerable attention to discrimination and promoting a 'we-feeling' among Amsterdammers. The theoretical basis of the work of the PAS covers both social cohesion and conflicts between groups. On the one hand concepts as social capital are used, and the common understanding is that lack of binding and bridging social capital in immigrant communities may lead to isolation and in extreme cases radicalisation.

Similar to the social network approach that proved its value in city district Oost-Watergraafsmeer, networks were also created or – if already available – further stimulated in other parts of the city. Strengthening and linking of existing networks and investing in relations with key figures was part of this. This went to such the extend that young potential key figures in the Moroccan community were invited to take a course together on coping with the stigmatisation of Moroccans in the media. Young and high educated Moroccans, like the director of the Muslim Broadcasting organisation, the chairperson of the Poldermosque, the chairperson of Moroccan girls association around the al Kabir mosque and many others, were brought together. The result was not only that these young and potentially influential figures met each other, but also that the officers of PAS could discuss their strategies and call upon them when a new crisis would occur.

41

The tense atmosphere that we saw earlier in the Moroccan community in Amsterdam has at present at least partly disappeared. The sudden and forced communication between the administration and Moroccan mosques on the goals they had in common, added to this. After all its not in the interest of the Moroccan community that their children get involved with the police or become radicals. Even Imams and representatives of the most conservative mosques had to make their points of view on violence clear, and as Roux, van Stiphout & Tillie (2010) show, and nearly all of them publicly announced the non-violent character of their organisation. This shows that a conflict can in the end also add to better cooperation between the parties that try to avoid it, although we should of course not pretend that city policies are more than an contributing factor.

APPENDIX II

RELATING ACTION AND MEMORY: STORIES, RISKS, & OPPORTUNITY IN A MOMENT OF CRISIS

David Laws, teaches political science at the University of Amsterdam and is Director of the Amsterdam Centre for Conflict Studies and project leader in the project *Buurten, Spanningen en Conflicten*. Nanke Verloo is a PhD candidate at the Amsterdam Institute for Social Science Research and researcher in the same project.

The sequence of events that unfolded on the streets of the east of Amsterdam on the evening of 17 January still resists interpretation and remains open to different meanings. Even from a distance, the case compels us to share in the sense of tragedy that must have confronted the young man's family and friends and the community that he was part of when they learned of his death and tried to come to terms with it.

The actions that followed the events of that evening shaped the sense those affected them had of what that community was and what it meant to be a member of it. Efforts to handle the practical issues that were raised amidst the grief and mourning could not avoid commenting on these relationships and giving meaning to them. Taken as a case, the events offer insights into how such patterns of interpretation unfold in the context of action and into the lasting traces that they leave. Teasing out the dynamics that shaped these interpretations can help us understand what is at stake in such circumstances and provide useful insights to those who may suddenly face the need to act, yet rarely have time to reflect on the variety of factors that are involved in, and influenced by, their actions. We hope to help those who may find themselves in such a situation to better anticipate and follow how others are, or might be, making sense of the kind of sequence of actions and reactions that evolves in such circumstances. Our focus here is not on evaluating the actions of those who were involved in the case of the *Tasjesdief*, but on drawing on experience in the case to develop understanding by bringing out the significance that actions had in the turbulent period that followed the events of the 17th.

We analyze three features of the case that we believe can help us grasp the dynamics of this period and develop practical insights about action. The first, simply put, is that actions and responses unfolded a story that people drew on to make sense

of the evolving situation and to reason about how to act. Like most stories that develop in such settings, the story of the Tasjesdief was a particular kind of story. It was improvised by its characters in the moment and none were able to narrate it or control its meaning. It was made from within with different versions in different parts of the community. Each action contributed to its substance and shaped the avenues along which its meaning developed.

Maintaining a sense of the evolving story and anticipating the lines along which it *might* develop was critical for assessing the significance of actions and for exercising whatever control was available in that local context of action. Many adept politicians and community actors are able to work from an intuitive sense of ‘narrative’ to act both as a character in the story and as a reader who can follow its plot lines as it develops. This allows them to remain active and to inform their actions with a sense of the story that is developing. We want to be clear that we are not talking about manipulation here, but its opposite. Good practice that works from a sense of how a story is evolving in our view involves just the kind of effort to animate competing perspectives and grasp their urgency that characterizes good moral and political judgment. The practical choice that responsible parties face is whether to have the stories or let the stories have them.

43

Stories have several features that can inform such judgments. First, observers will infer that earlier events cause, or set the stage for, later ones. Stories are not just collections of events, but sequences that have a plot that is related to the story’s meaning. Second, the actions that develop the plot reveal what the story is about. Those who see a sequence as a story will examine sequences of action in detail in an effort to grasp the characters’ intentions and, through them, the meaning of the story. Third, while stories like the Tasjesdief remain open while they are in progress, the options are limited. The number of possible stories is not infinite or even that large. Tragedies, comedies, stories about development, and stories of the clash between good and evil are a few of the possibilities. The list is not as long as we might think, however. To some degree, actions and events will be fit into one of these available forms. This also limits the degree to which a story can be new. We might switch forms or, in really rare cases, improvise a new variation, but the story that develops is likely to resemble one of the classic forms in its broad outlines.

Finally, stories are bounded. Where they begin and end and what lies inside (and outside) their boundaries contributes directly to their form and meaning and set the context in which actions will be examined.

Analysis of framing can help us understand how these stories get filled in and develop in the context of action. Framing isolates and helps us appreciate the moments in which individuals and groups face the question, 'What is going on here?' and the way in which their answers guide action and shape what follows. We focus here on three features that framing can help us grasp: a) the way in which people *select* some things to focus on and give less attention to others, b) the *salience* or prominence they give to these events, and c) how people reason by linking or *indexing* current events and experiences to memories of prior experiences. Together, these three processes can help us grasp how stories developed and diverged in the case of the Tasjesdief. We focus on three events that make their influence clear: the tragic sequence of 17 January and its interpretation, the cleanup of the street memorial, and the proposal for and discussion of the march.

44

Consider first the patterns of selection and salience that became apparent in the first reactions to the incident and in the reactions to those reactions. One set of reactions focused on the theft of the bag as the act that initiated the sequence of action. These reactions gave the salience to the theft because of its position in the sequence. In this line, even the young man's death – tragic as it was – had to be understood in the context of a sequence that began with a theft. In this context, the young man's actions played an important role and the behavior of the driver was a reaction that was provoked by the theft. This produced the 'action-reaction' frame that is described in the case account. It attributed responsibility to the young man and implied understanding and empathy for driver who 'just couldn't take it any more.'

The significance of indexing (linking events to prior experience) can be seen in the way that the links forged supported the action – reaction line of framing. Many comments that residents of the area made in the press and in chat rooms at the time referenced prior experiences of feeling threatened or harassed by young (Moroccan) men on scooters. (*'Door die Marokkanen met hun scooters loop je hier rond met je hart in je keel.'*, de *Volkskrant*, 18 januari, 2005). Such memories make

the position of the driver central and find a kind of solidarity in the shared experience of feeling harassed. This makes the feeling of being provoked that is so central in the action – reaction framing – understandable, sensible. ‘I just might have responded in the same way.’

These features (selection, salience, and indexing) moved in a different direction in the Moroccan community, even from the first moment. The salient event was the death of the young man. It was the event that provided the reference point for making sense other events – including the theft of the purse. Along this line, there is no comparison between a death and the theft of a purse and efforts to link the two in an explanation make no sense. The reactions that expressed the action-reaction frame, in this context, became a second salient event that linked the current events to memories of other moments of misguided or unfair comparison. The ‘mis-taken emphasis’ that the action – reaction frame expressed, from this perspective, fit the immediate events into a broader pattern that we might call marginalization. This came out in specific comments like the accusations of murder cited in the case description. Behind these is a sense that the reactions to the case, and perhaps the events in it, constitute the next link in a chain of double standards and uneven treatment. It is not hard to read a sense of ‘a young man dies and he is blamed’ running through comments made at the time. In the background of these statements, you can sense a pattern of indexing that linked the local events to prior, subtle and not so subtle, experiences of marginalization on the street, in school, at the supermarket, or at work. Together, the selection of the death as the key event, the salience it received, and the indexing that linked the current events to a different set of experiences provide a distinct set of branches and defined a competing story line of framing and interpretation.

The reactions to the cleanup of the street memorial developed these diverging lines of framing. In one line, the event just did not get much salience and it was linked to everyday worries about the safety of the children who attended the school across the street. To others, the event had high salience that was provoked and sustained by links (indexing) to recent memories of a similar (much larger) memorial to Van Gogh that had been left on a far busier adjacent street for an extended period of time. Events that look similar from this perspective are treated differently and the outcome fits with the sense

that a pattern of marginalization or differential treatment was at play in the case.

The discussion of the proposed march sustained these differences. Along one line, the march raised concerns about whether the events met the standard for a silent march – senseless violence – and about the practical risks to public safety that a public march might create. When public officials repeated key elements of the action – reaction frame (for example, ‘We should keep in mind what the start of the action was – the robbery of a ladies purse,’) they linked themselves and their actions to it and set the theft as the salient event for the public framing of the events. The reasonableness of concerns for public safety are easily lost among the strength of these links. Along the other line, if you give more salience to the death than to the theft, the violence looks senseless (or it is hard to find the sense in it) and the questions raised are more about recognition than about practical concerns like public safety. Relegating the march to the private realm of mourning among family and friends in a religious community drew a boundary that the Moroccan community, at that moment at least, saw themselves standing outside of.

46

This brings up the final point we would like to touch on in our analysis. To this point, we have tried to make the case that events of January 17 demanded interpretation and that the interpretations diverged in ways that we can make sense of if we look back. The patterns that we have pointed to are consistent with what research tells us more broadly about the role of stories and the character and dynamics of framing. We have also shown that the stories and lines of framing engaged the memories and identities of those involved and commented on relationships in the community. These dynamics opened the possibility that these identities and relationships might be interpreted in a new way. Relationships among subgroups and between each subgroup and the government were going to change in some way. Our analysis has tried to show how this process of change developed and the ways in which different groups affected, or might affect, the process.

This ‘liminal’ quality – of being placed outside of the regular flow of events and expectations – meant that interpretation through framing and the production of stories was particularly important. Standard stories would not stabilize the situation and there was no possibility of not offering an interpretation. As we have shown, this meant that each move was treated and examined as part of the process of interpretation. Moves like, ‘That’s just the way things are’ were just not possible.

The other side of this coin is interesting. It suggests that the events and their aftermath also provided opportunities to frame in a new way that

develops a new story and offers a new interpretation of relationships in the community. Examples are often too easy to find looking back, but the sense of tragedy that was implicit in the events does suggest one way such a development might have unfolded. In a tragedy everyone suffers, the effects that arise from the events cannot be associated with the faults or shortcomings of any single character, and notions of blame are out of place. The characters share in the sense of tragedy, they are inside the tragedy and it animates a central feature of their common human condition. For very real and understandable reasons, this kind of framing and story did not emerge from the events of the Tasjesdief and the efforts of people on all sides of the community to make sense of them. The seeds were there, however, and we should not lose sight of this fact. We need further work to imagine, in the practical detail that cases like this demand, how we can encourage such seeds to grow. We have tried to show some features that responsible parties on all sides might draw on in such an effort.

APPENDIX III

WITNESSING SUFFERING: THE ROLE OF PUBLIC OFFICIAL

Sara Cobb, associate professor at ICAR, Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason University.

Urban environments are sites for both conflict and contestation, as well as for development through deliberation and dialogue. The urban setting is one that poses both risks in terms of potential instability but also provides opportunities for new solutions to chronic and emergent problems. The task for any democratic governance system is to address conflict and contestation in a manner that leads to deliberation and dialogue, opening up new solutions to problems and in the process, constituting the public sphere as a place where multiple voices can be heard and a diversity of perspectives considered. It is the health and viability of the public sphere that protects any governance system from totalitarianism (Arendt 1958).

48 In the ‘Bag-snatcher’ case, the city officials were faced with a public display, in the form of the proposed march, which could have easily led to riots as well as escalating cycles of conflict between the Muslim population and the Dutch government, cycles which could have contributed to radicalization of youth and increased security risks for the general public. There was, from this perspective, much at stake. And it was therefore little wonder that the government officials, specifically the district council, negotiated with representatives of the Muslim community and the family members of the Moroccan youth that was killed to stabilize the way the march was framed, as a ‘march to mourn’ rather than a ‘silent march.’ The former personalized the meaning of the death, while the latter politicized it; the district council clearly was either reasoning, or feeling, or both, that the death should not represent anything in the public sphere, except an opportunity to mourn.

The decision to enact the ‘mourning’ rather than the ‘silent’ march can be assessed with regard to its impact on the public sphere; from this perspective, there are several ways in which this decision debilitated, rather than strengthened it. First, the public sphere is a space where the marginalized (those that are not ‘integrated’) are less likely or less able to participate, either for economic, linguistic, social, cultural, or even legal reasons; *however, the most significant and important differences which exist in any culture/state are between the margi-*

nalized and the dominant groups. For this reason, the participation in the public sphere is critical to the integrity of the deliberative processes that constitute the public sphere itself.

The marginalized are all too often immigrants who may not know the language, may have reason to feel targeted by the governance system, or may come from regimes where the public sphere is a place of risk and danger---speaking up or out can lead to imprisonment and even death. In this case, the Moroccan youth that was killed in the course of a purse-snatching was indeed from an immigrant community that very likely experienced itself as targeted by the dominant Dutch culture; as ‘allochtonen,’ their difference was dangerous, post the murder of van Gogh in 2004. And indeed, their marginalization has clearly been a focus for the Dutch government, evident in the integration policies that are aimed at increasing the economic participation and cultural knowledge of these immigrants. It is safe to say that the Moroccan community experienced themselves as marginalized and the government officials were aware of this at the time of the crisis associated to the death of this youth.

49

It was in the context of their status, as marginalized, that they negotiated with the members of the district council for a ‘silent march;’ as with the Madres de la Playa de Mayo, silence can function as ‘voice,’ making present what otherwise cannot be said, in the public sphere, and in the process, marking or framing the public sphere itself as a place of domination. As mothers, the Madres could not be construed as ‘political protesters’ in part because they were women, in a patriarchal society, and in part because they were acting in their role as ‘mother,’ the Madres were safe from the oppressive force of the regime. But what really kept them ‘safe’ was their silence---they were clearly marginalized, and yet, through their silent presence, they made their voicelessness a sign, a representation of their marginalization. It was very political, but they could not be constructed as protesters.

The silent march could have functioned the same way---making the voiceless presence of the Moroccan community present. However, when the district council refused to permit such a march, they, in effect, reaffirmed the experience of the marginalized, as marginalized, and lost an important opportunity to engage them in the creation of a public sphere, which would have, in turn, reduced their marginalization.

Further, given that voice is inversely related to violence (Scarry 1985), the silence/voice of the Moroccan community would have decreased the risk of radicalization, and increased their 'integration' and, in the process, improved the health of the public sphere.

The fact that the Moroccan community was denied the opportunity for voice, for protest through silence, not only constituted a lost opportunity for their engagement, it re-enacted marginalization. As the voice of the Moroccan community was itself paradoxically denied, as the silent march was not permitted, this not only foreclosed the immediate possibility of making marginalization visible, it constituted an escalation.

But the march of mourning could have functioned itself to make marginalization visible, improving, if not protecting, the quality of the public sphere, had the district council agreed to witness this march. Their decision to avoid the march altogether constituted the march, effectively, as a tree falling in a wood when no one was there, as a speech act in which one party speaks, and the other is not there to even acknowledge that speech itself occurred. From this perspective, the 'damage' done to the public sphere was exacerbated--the public sphere was made private not only because it was a march of mourning, but also because it was without the 'owner' of the public sphere, the government.

While it may indeed be the role of government to maintain order, this will inevitably also maintain marginalization; in this era, when marginalization is no doubt a condition that supports radicalization, officials may want to rethink their role and consider their role as witnesses to the very marginalization which debilitates the health of the public sphere. The government has indeed made an effort to support multiculturalism and integration of the immigrants into the economic and cultural life in the Netherlands. Clearly, the policymakers are concerned to increase the participation of immigrants and reduce their marginalization----the current 'integration' policies are efforts to ensure that immigrants have the language competency they need to speak, to have a voice, as well as an understanding of Dutch ('modern') as opposed to 'traditional' values.

Likely there is a logic that if immigrants can participate economically and adopt Dutch values, they will contribute to society, on the positive side, and not pose a risk to society, on the negative. Policymakers seem to assume that marginalization would be erased through integration.

While this policy may indeed, in the long run, be effective, at present, and certainly at the time of this case, marginalization is (likely) an ongoing issue for the Moroccan community (and perhaps other groups as well). While it is beyond the scope of the commentary to describe the contours of the experience of marginalization, it is reasonable to assume that at the time of this case, and even into the present, the Moroccan community suspects the government of either active abuse, benign neglect, or both. *And it is these stories, this account of marginalization that must be actively presented in the public sphere if indeed they are to 'integrate.* However, the government has, on the contrary, understood that it is the immigrant population that must adapt/change---they have defined the way that immigrants participate (learning the language, getting a job, adopting modern values). If, perhaps in addition, the government would create the venues, the public spaces where the stories of marginalization could be told, and *be witness to the suffering of the marginalized,* it would not only greatly contribute to the integration of the immigrants, but it would open new spaces for deliberation. The march of mourning would have functioned in this manner, had the government participated, as witness to suffering.

If the government would construct itself responsible for witnessing marginalization; they may also see their role as not only 'witness' which implies passivity, but also as a convener, a mediator, creating a public space where issues are deliberated in the public sphere; the healthier the sphere for deliberation, the more effective, efficient and ethical the policies to emerge from that deliberative process. The government would thus constitute itself as a different kind of stakeholder, one that had the responsibility to protect the interests of the public by ensuring that the public sphere was robust enough to address marginalization by first allowing it to become visible. In turn, this would imply that public officials would be competent to negotiate with groups for the terms that would both allow for the stories of marginalization to appear and become the fodder for the kinds of collaborative problem-solving that exemplifies the highest standard of democratic prac-

tice. From this perspective, democracy itself is much more than elections---it is the process of deliberations that recursively address the conditions which restrict participation and maintain marginalization.

This case is emblematic of the efforts of a marginalized group to reduce their marginality and also emblematic of the way the district council, and perhaps more broadly the Dutch government, experienced the emergence of a threat to peace and security (order). Ironically, it also reveals that efforts to maintain 'order' also maintain marginalization, increasing the risk of violence in the long run.

APPENDIX IV

TRAGEDY AND MISSED OPPORTUNITIES IN PUBLIC LIFE

John Forester, Professor of City and Regional Planning at Cornell University. He was NICIS Visiting Scholar at the University of Amsterdam in 2008-2009.

The bag-snatching story presents us with elements of a Greek tragedy turned Dutch. The flaws of otherwise good people lead them to do wrong, and the observing chorus seems deeply divided, both condoning violence and being horrified by it. The tragedy involves not just pain and suffering, even death, but deeply conflicting values.

A young Moroccan boy has done wrong: finding himself tempted to snatch a purse, he does so. We don't know if he's trying to impress his friend, if he's responding to his friend's provocation, if he has problems with Surinamese women, if he's thinking about some new shoes he hopes to buy – we know only that he's been in trouble with the law before, but he's still too young to be deeply committed to a life of crime. But he pays for his gamble this time with his life.

A Surinamese woman finds herself the victim of an attempted robbery. We don't know if this has never happened to her before or if she has been the victim of male aggression many times over. We don't know if she had a fight that morning with her husband, if she had something particularly valuable in her purse that day, if she had problems with Moroccan immigrants, or if she heard something from the boy that enraged her. We only know that in her anger in response to the attempted purse snatching she deliberately backed her car into the boy on his motorbike. In a calmer moment she might still have wanted revenge, but it's unlikely that she would have wanted actually to kill the boy. But kill him she did.

It takes the chorus of on-lookers to bring out the depth of the tragedy. First, a boy's life has been taken. In a society of laws and commitment to the dignities of citizenship and civil society, the sanctity of life itself surely lies at the foundation of political and social order. My annoyance does not justify my taking your child's life. My extreme annoyance does not justify taking your child's life.

More matters here too, for two month's earlier Dutch society witnessed, in virtually the same neighborhood, the brutal slaying of Theo van Gogh, a controversial film-maker whose

work had deeply annoyed more than a few Islamic citizens of Holland. Van Gogh's murderer was a Muslim man angry or humiliated or fanatical enough to stab and kill Van Gogh as a gesture of retribution and defense of his faith. The terror of Van Gogh's murder reached well beyond the loss of one filmmaker's life: the whole of non-Islamic Dutch society now seemed to be put on alert that many Islamic immigrants were not assimilating, that they were not becoming culturally Dutch even as they enjoyed Dutch political benefits, and that their ways of acting on their annoyances might be a direct and lethal threat to other Dutch citizens.

So the purse-snatching case became once again evidence of a threatening presence of immigrants, a threatening presence of others different from us, a threatening presence of others not from here, not like us, not sharing our ways. The insignificance of the purse, and the insignificance of petty theft, were quickly lost in comparison to the looming and daunting threats of nationalistic identities: we newspaper readers are law-abiding Dutch and the boy in contrast is a 'Moroccan youth,' at once an immigrant, from another nation, from away, apparently deeply other, not like us, and so an impurity, a stain threatening our tablecloth. And where there is threat, there is fear, and where there is fear, clear and compassionate and even reasoned thinking suffers: so we see in this case that even the most widely respected political authorities known for commitments to pluralism and humanism somehow appear to reduce their horror at the boy's death by mentioning his misdemeanor.

The story presents us with a tragedy not just because the boy was killed by the woman from whom he tried to take the purse, but because the story invokes the depth of primal conflicts between 'us' and 'them,' between Dutch and (apparently, if not actually) non-Dutch, between European (implicitly) Christians and Moroccan (implicitly) Muslims, between, in some fearful imaginations, two great and opposed civilizations. How else could the killing of a teenage purse-snatcher get such ferocious public attention if many Dutch readers of the press did not see the story as far less about threats to their purses than about threats to their very civilized way of life, their very civilization?

In this broader context, then, several other elements of the story stand out: the role of the press, the significance of apparently small acts of city workers ('cleaning up' flowers placed

at the site), and so two enormous missed opportunities of public leadership.

In a society championing a free press, criticism of the press seems to be an empty gesture. The press wishes to sell newspapers – and, often, to tell its readers what they wish to hear in the ways they wish to hear it. It hardly sells newspapers by telling worried readers not to worry; no doubt it's better to take no position and let the spokespeople of the most worried make their fearful claims and let the elected politicians respond as they in turn wish, some fanning the flames of fear and others taking a more moderated line. How can it sell newspapers to wonder if there might be a disproportion between your daughter's willful misbehavior and some other adult's killing her for it? How can it sell newspapers to urge Dutch mothers and fathers of imperfect children to join a march to share the grief of other parents and loved ones? At the site of the purse-snatching attempt and the boy's death, community members – presumably white and brown, European and Moroccan, people of compassion – brought flowers to mark the irrevocable loss of the young man's life. The flowers threatened no-one but were left to show that the community nearby grieved too for the loss of life – that the family of the boy was not alone, that his death was not invisible, not meaningless to others, that the community at large shared too as mothers and fathers, as sisters and brothers, in marking the terror of ending a young, if imperfect, life.

55

But then the public works department, perhaps with the cooperation of the local police, wiped away and 'cleaned up' this community attempt at shared mourning and grieving. It strikes me as difficult to fathom the depth of this official insult to all those grieving – to the family of the boy, to the family's friends and community, to others feeling sympathy and empathy for the boy's family, and to others wishing to mark and recognize the terrible loss of life that's occurred. If you mourn for a loved one, and you lay a wreath at the site of the loss, and then – try to imagine this! – city workers erase what you have done to honor the loss of life: how can you feel if not violated and disrespected and rendered less than human yourself, having done what, laid flowers to commemorate a tragedy?

How difficult would it have been for the city or the police or the public works department to have gone out, immediately, and purchased twice as many flowers and put them at the place of the killing? How difficult could it have been to apolo-

gize immediately and visibly and publicly to the community of flower-layers for erasing their basic, human, elemental act of compassion? What does it say about the frozen-into-inaction-fear of city officials that they did not personally take this (first) opportunity – to bring flowers to make amends and ask for forgiveness for the (hasty? fearful? callous?) actions of the city workers who ‘cleaned up’ and erased the signs of grieving and compassion of the community?

Lastly, imagine, if you will, Mayor Cohen (or, alternatively, even his seconds), having joined the march quietly and sadly. Imagine several women from official city positions joining him, quietly and sadly. This would not have condoned purse snatching. This would not have embraced criminals. This would not have provided new economic or civil benefits to immigrants.

But this might have said that in the Netherlands all lives matter, all colors of skin matter, the Mayor is mayor of all city residents, the city officials are officials of all city residents, be they old Dutch or Italian immigrants, Moroccan immigrants or Surinamese or Swedish.

56

What an opportunity here not to talk the talk of the dignity of man but to quietly walk the walk, with very few words to establish public leadership and respect and recognition for all city residents, regardless of color, regardless of birthplace, regardless of church, regardless of bank account. Here truly was a (second) missed opportunity for substantial public leadership – leadership missed no doubt because of a diffuse fear of Others, a fear that itself threatens Dutch civil society now far more insidiously than any group of adolescent purse-snatchers.

APPENDIX V

WALKING IN GRIEF TO WALK TOGETHER

Kimberlyn Leary Professor and clinical psychologist at Harvard Medical School.

The Bag Snatcher case seems to me to be an excellent example of what Heifetz calls an ‘adaptive problem.’ At the moment that the driver backed her vehicle into the motor scooter ridden by the two Moroccan youths, the problem(s) the community was called upon to navigate looked different to the people who felt themselves to be parties to it. After some initial confusion, for example, there was little disagreement about the facts of the matter (except perhaps by the sister of the dead boy). Virtually all agreed that in the midst of a robbery, the victim had reacted in an unexpected fashion by, in essence, retaliating against the boys with her car, resulting in the death of one of alleged assailants. The parties differed most stringently in their interpretation of these events and the intentions of the key actors involved.

According to Heifetz, adaptive problems are to be distinguished from technical ones. Technical problems, he suggests, are those where the solution is known and knowable, however difficult it may be to implement a solution. Adaptive problems are different. The problem itself is contested and, by definition, involves different frames. Adaptive solutions therefore require engagement across stakeholders and their different points-of-view since each stakeholder group holds only a piece of the problem. Effective leadership for adaptive problems does not lie in imposing authoritative prescriptions (most practically because they do not actually exist in an adaptive context). Instead, effective leadership on adaptive problems requires leaders to ‘hold’ the stakeholders and move them towards improvisational experiments to test out approaches that enable stakeholders to devote themselves to the real work at hand. In this instance, the work at hand is to create the conditions for multicultural communities to thrive *because* of differences (and be enlivened by them, rather than in spite of them).

It seems that most of the stakeholders (perhaps all) agreed that the murder of Van Gogh formed the immediate context for the current tragedy. (Nanke’s view that what occurred was a *tragedy*, both for the dead boy and the jailed driver, represents a transformation itself that expands the story from a uni-directional model of ‘doer and done to’ one in which pain is distributed across communities). I would add to the exis-

ting analysis by suggesting that the Bag Snatcher's death revived the old frames from the Van Gogh murder (perhaps on the order of a 'return from the repressed'). Stakeholders are thusly bound, not only to their frames of the present, but also immediately nested within a set of frameworks from the past. These frameworks are ones that are even less visible to their fellows. I think that Cohen and the Moroccan elders both may have been edging towards the practice of adaptive leadership, albeit incompletely. I might recast the notion that the policy-makers were not only concerned about the ways in which public rituals were to be dealt with to one that also acknowledges an effort to engage the question of how complexly constituted communities can and should respond to public rituals. For example, the idea of a 'private-public' march operates as paradox. It is also a hybrid construct, an amalgam of two very different 'realities' existing at the same time. The Moroccan fathers also reinforce the idea that an activity -- a march -- can be experienced differently by different people in ways that can meet the diversity of needs within the Moroccan community itself (i.e. to support a young woman's mourning, to express anger over social inequities, and to forestall further impingement by civic authorities, especially if further violence should ensue). Possibly these aims may have been realized further if the march had been conceptualized as one oriented to 'grief' about a 'tragedy' (as Nanke framed it) rather than mourning. A focus on grief might have enabled stakeholders to acknowledge that no one wanted this event to have unfolded as it did, rather than remain so fixed in the frame of whether the boy died as an outcome of his own fault. Even if innocent of a crime per se, one would imagine that she too is scarred and her life forever altered, too, just as the city of Amsterdam was altered by the Van Gogh murder. As a psychologist, I can't help but wonder if still earlier stories are activated (i.e. repressions undone) in the context of these cases. Is it relevant, for example, that Amsterdam itself is also known for another 'murder,' that of Anne Frank, and on account of which the city has some tourist trade. Does the activation of one set of repressed contents trigger still others? And what does it mean for a city to become known for the death of young people? With this in mind, I find myself wondering if 'walking in grief' for these multiple tragedies, rather than walking to mourn might have made it possible for white people to join the march too. Could shared grief be part of a common story of the city?

BIBLIOGRAFIE

Arendt, H. (1948). *The Origins of Totalitarianism*. New York: Harcourt, Inc.

Cobb, S. (2006) 'A Developmental approach to Turning Points: "Irony" as an Ethics for Negotiation Pragmatics'. *Harvard Negotiation Laws Review. Multidisciplinary Journal on Dispute Resolutions*. Vol 11, pp. 147-197.

Hajer, M. & D. Laws. 2006. 'Policy Frame and Discourse', in M. Moran, M. Rein and R.E. Goodin (eds), *The Oxford Handbook of Public Policy*. Oxford: Oxford University Press, pp. 407 – 24.

Hajer, M. A. & Uitermark, J. (2008) 'Performing authority: discursive politics after the assassination of Theo van Gogh'. *Public Administration*, Vol. 86, No. 1, pp. 5-19.

Heelsum, A. van (2009), *The Case Study on Intercultural and Interreligious Policies in Amsterdam, the Netherlands*, Report in the series on Cities Local Integration Policies, Dublin: Eurofound.

Heifetz, R., Linsky, M. & Grashow, A. (2009). *The Practice of Adaptive Leadership*. Boston: Harvard Business School Press.

Kelman, H. C. (1999), 'Negotiation as Interactive Problem Solving', *International Negotiation*, pp. 99-123.

Law, D & Verloo, N (2010) '*Disrupted intentions: Conflict as a context for what policy-practioners do*', University of Amsterdam, forthcoming.

Leary, K. (2004) 'Critical moments as relational moments: The centre for humanitarian dialogue and the conflict in Aceh, Indonesia'. *Negotiation Journal*, pp. 311-338.

Roux, I., S, van Stiphout & J. Tillie (2010) *Salafisme in Nederland, aard, omvang en dreiging*, IMES rapportenreeks, Amsterdam: IMES.

Scarry, E. (1985). *The Body in Pain: The Making and Unmaking of the World*. New York: Oxford University Press.

Scott, M. & Lyman, S. (1968). Accounts. *American Sociological Review*, 33(1): 42-62.

Turner, V. (1992 [1987]) *'The Anthropology of Performance'*, New York: PAJ Publications.

Wolff, R., R. Penninx & A. van Heelsum (1999) *Erkend, aangesproken, aanspreekbaar? Evaluatie van het migranten beleid van Stadsdeel Oost en de participatie van organisaties van migranten 1996-1998*, Stadsdeel Oost, Amsterdam.

KRANTEN ARTIKELEN

Anoniem (15-1-2011) 'Hoe blind is de politie.'
De Telegraaf, p. 9.

Beusekamp, W. (19-01-2005) "Eerst Van Gogh hier vlakbij en nu dit"; Marokkanen in Amsterdam Oost zien het doodrijden van Tasjesdief door vrouw als pure moord.'
de Volkskrant, p. 3.

Extern (21-01-2005) 'Wat had die vrouw wel moeten doen?'
Het Parool, p. 24.

Genovesi, I.O. (18-01-2005) 'Weer dode op straat in Amsterdam-Oost; Bezorgdheid en woede na dood Marokkaanse vermoedelijke tasjesdief.' *de Volkskrant*, p. 3.

Huisjes, B. & Weesie, D. (21-01-2005) 'Eigen Schuld.'
De Telegraaf, p. 1.

Rombouts, R. (18-01-2005) 'Tasjesroof in Oost eindigt in dodelijk drama; Sommige Marokkanen spreken van moord.'
Het Parool, p. 2.

Schaafsma, J. (6-11-2008) "Volgende keer trap ik er een in elkaar"; Prem Radhakishun geknakt na bedreiging Marokkanen.' *De Telegraaf*, p.7.

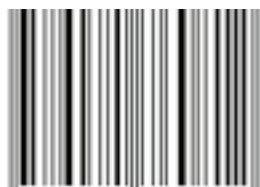
Verslaggever (19-01-2005) 'Ik wilde hem niet aanrijden.' *De Telegraaf*, p. 5.

Verslaggever (21-01-2005) 'Verdonk: van moord is hier geen sprake.' *De Telegraaf*, p.1.

WEBSITE

<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2010/12/13/teeven-geen-aanhouding-slachtoffer-bij-noodweer.html>

Nico
INSTITUTE

9 789081 760812 >